

[vysoká škola]

STRANY, VOLBY, VLÁDY

Ladislav Mrklas

Osnova předmětu

1. Politické strany v moderních demokraciích
2. Typy politických stran
3. Budoucnost politických stran
4. Specifika stran v nových demokraciích střední a východní Evropy
5. Studium stranických systémů v kontextu společenských změn v západních zemích
6. Stranické systémy a vládnutí
7. Struktura vlády v parlamentním režimu
8. Prezidenti, premiéři a jejich vztahy
9. Většinové volební systémy v praxi
10. Poměrné volební systémy v praxi
11. Smíšené volební systémy v praxi
12. Vztah volebního a stranického systému a jejich vliv na vládnutí

Povinná

- HLOUŠEK, Vít;, Lubomír KOPEČEK a Jakub ŠEDO. 2018. *Politické systémy*. 2. vyd. Brno: Barrister & Principal
- HLOUŠEK, Vít; KOPEČEK, Lubomír. 2010. *Politické strany. Původ, ideologie a transformace politických stran v západní a střední Evropě*. Praha: Grada
- CHYTILEK, Roman; ŠEDO, Jakub; LEBEDA, Tomáš; ČALOUD, Dalibor. 2009. *Volební systémy*. Praha: Portál

Doporučená

- SARTORI, Giovanni. *Srovnávací ústavní inženýrství. Zkoumání struktur, podnětů a výsledků*. 2001. Praha: SLON

Podmínky ke zkoušce

1. Aktivní přístup při přednáškách – na každé přednášce bude zadáno čtení na příště, v úvodu příští přednášky proběhne diskuse o daném textu /až 40 %/
2. Ústní zkouška v rozsahu vybraných okruhů k Bc. Státním závěrečným zkouškám /min 60 %/

[vysoká škola]

POLITICKÉ STRANY V MODERNÍCH DEMOKRACIÍCH

Strany, volby, vlády

- Klíčoví aktéři demokratického politického procesu
- Drtivá většina liberálních demokracií ve světě se neobejde bez politických stran
 - *Výjimky tvoří Nauru, Marshallovy ostrovy či Tuvalu - demokratické země bez existence politických stran*
- Politické strany tvoří v moderních konsolidovaných i v nově vzniklých demokraciích páteř demokratického rozhodování
- Historicky se strany ukázaly jako nejefektivnější způsob reprezentace zájmů společenských skupin a prosazování jejich cílů
- **Vládnutí v demokratických režimech = vláda politických stran**

Politické strany

- Současná demokracie ve své podstatě není nic jiného než „soutěž mezi jednotlivci a zorganizovanými skupinami (primárně politickými stranami) o klíčové pozice v systému vládnutí, a to prostřednictvím regulérních voleb a s vyloučením použití násilí“.
- Česká ústava: „Politický systém je založen na svobodném a dobrovolném vzniku a volné soutěži politických stran.“
- Pouze v diktaturách je pro vládnoucí elitu z pochopitelných důvodů politická soutěž nežádoucí.

LaPalombara, Weiner (1966)

- trvalá organizace, tj. organizace, která pravděpodobná přežije své současné vůdce;
- dobře zařízená a zjevně trvalá místní organizace, udržující pravidelné a rozmanité vztahy na celostátním měřítku;
- rozhodná vůle celostátních a místních vůdců organizace dosáhnout a vykonávat moc, ať už sami nebo s jinými, a nikoli pouze moc ovlivňovat;
- snaha vyhledávat lidovou podporu ve volbách nebo jiným způsobem.

Sartori (1976)

- strana je jakákoli politická skupina, která se představuje ve volbách a je schopna prostřednictvím voleb umístit kandidáty do veřejných úřadů

Pedersen (1982)

- organizace, jakkoli slabě či silně organizovaná, která buď nominuje kandidáty do veřejných funkcí, nebo která alespoň tento záměr deklaruje

LaPalombara, Weiner (1966)

- trvalá organizace, tj. organizace, která pravděpodobná přežije své současné vůdce;
- dobře zařízená a zjevně trvalá místní organizace, udržující pravidelné a rozmanité vztahy na celostátním měřítku;
- rozhodná vůle celostátních a místních vůdců organizace dosáhnout a vykonávat moc, ať už sami nebo s jinými, a nikoli pouze moc ovlivňovat;
- snaha vyhledávat lidovou podporu ve volbách nebo jiným způsobem.

Sartori (1976)

- strana je jakákoli politická skupina, která se představuje ve volbách a je schopna prostřednictvím voleb umístit kandidáty do veřejných úřadů

Pedersen (1982)

- organizace, jakkoli slabě či silně organizovaná, která buď nominuje kandidáty do veřejných funkcí, nebo která alespoň tento záměr deklaruje

- Artikulace a agregace zájmů – vyjadřují očekávání veřejnosti a požadavky sociálních seskupení (**tzv. funkce politického mínění**)
- Rekrutace politického personálu a výchova budoucí generace – výběr a prezentace kandidátů (**tzv. funkce výběru**)
- Vývoj politického programu – integrují různé zájmy do obecnějšího politického projektu, za kterým sjednocují veřejnost (**tzv. funkce integrace**)
- Podpora politické socializace a participace - vytvářejí spojení mezi občany a politikou (**tzv. funkce socializace a participace**)
- Organizace vlády – volby a obsahování vládních orgánů (**tzv. funkce výkonu moci**)
- Legitimizace politického systému - spojení mezi občany, sociálními skupinami a politickým systémem (**tzv. funkce legitimizační**)

Role politických stran

souvisí s typem strany podle:

- Ideologie
- Cílů
- Organizační struktury
- Historického vývoje
- Původu a vzniku
- Pozice ve stranickém systému
- Vztahu k režimu
- Velikosti strany

Role českých a československých politických stran

- Rakousko-Uhersko
- První republika
- Druhá republika
- Třetí republika
- Komunistický režim
- Polistopadové období
 - Do konce roku 1992
 - 1992-2013
 - Po 2013

Text na příště

<http://miroslavnovak.cz/systemypolitickychstran.pdf>

kapitola 1. – str. 24-34 a 36-41

Soustředte se na téma vzniku stran a to, jak se vznik odráží v jejich fungování!

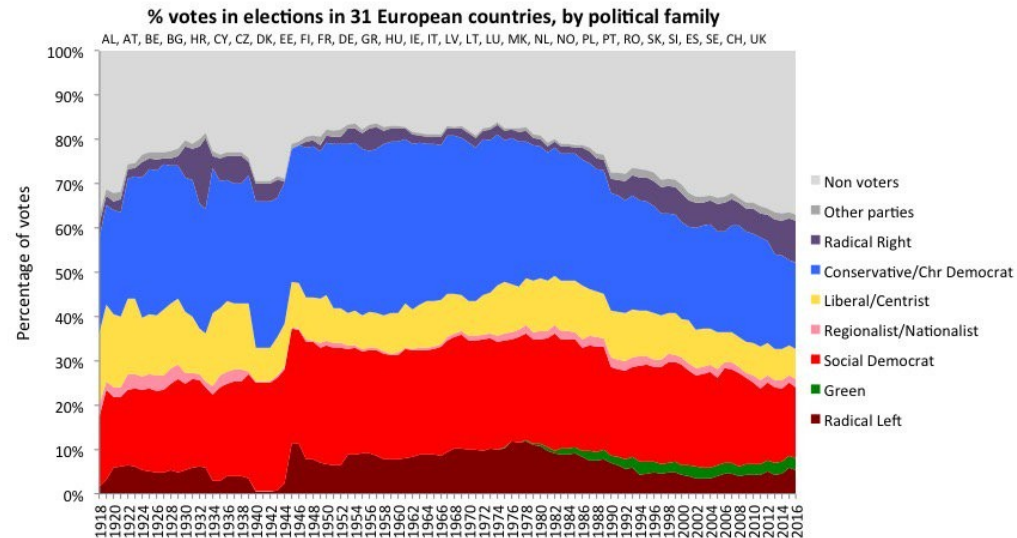
[vysoká škola]

TYPY POLITICKÝCH STRAN

Strany, volby, vlády

Klasifikace podle ideologie

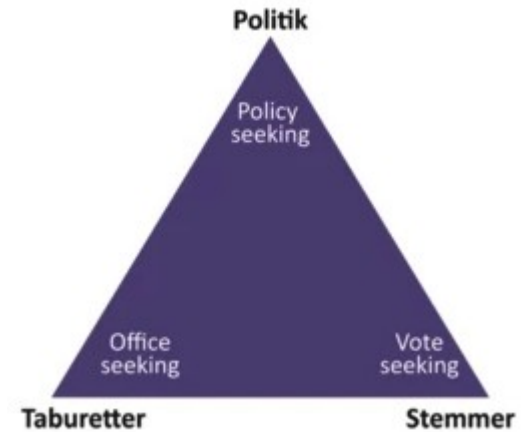
- koncept stranických rodin (Klaus von Beyme, 1985)
 - Liberální a radikální strany
 - Konzervativní strany
 - Socialistické a sociálně demokratické strany
 - Křesťansko-demokratické strany
 - Komunistické strany
 - Agrární strany
 - Regionální a etnické strany
 - Extrémně pravicové strany
 - Ekologické strany

Klasifikace podle cílů politické soupeření

- Vote-seeking
- Policy-seeking
- Office-seeking

- přímé versus nepřímé
 - individuální členství
 - typické pro elitní strany a později i strany nově vzniklé
 - kolektivní členství
 - odbory, spolky, zájmové organizace
 - typické pro masové strany socialistického, agrárního a křesťanskodemokratického typu
- centralizované versus decentralizované
 - zpravidla závisí na okolnostech vzniku – době a typu – volební a parlamentní X mimovolební a mimoparlamentní X odštěpení nebo sloučení
 - může se však měnit v čase
- strany volebního typu
 - souvisí se specifickou konstrukcí politického systému – např. prezidentským režim

Klasifikace podle historického vývoje

- **Strany mas**
 - Typickými příklady jsou dělnické strany
- **Strany kádrů/notáblů (M. Duverger)**
 - Strana osobností, nízký počet členů
- **Catch-all strany (O. von Kirchheimer 1966)**
 - Oslabení role ideologie
 - Oslabení role řadových členů na úkor vedení strany
 - Oslabení vztahu strany k určité sociální skupině
 - Posílení vazby na zájmové skupiny za účelem financování

Klasifikace podle původu – institucionalistický přístup (M. Duverger)

- **Volební a parlamentní původ strany**
 - Elitní strany (strany kádrů či notáblů)
 - Volební výbory
 - Parlamentní kluby - zůstávají klíčovou mocenskou komponentou
 - Vyšší míra decentralizace a individualizace, silná role lídra
- **Mimovolební a mimoparlamentní původ strany**
 - Masové strany
 - Báze existujících zájmových či nátlakových organizací (odborníky, komory, intelektuálové, zednáři, církve, veteráni, politické ligy, tajné společnosti apod.)
 - Přeměna ve stranu, organizační struktura přejata
 - Více centralizované - místní pobočky vznikají shora - silná kolektivní *vedení*

Klasifikace podle původu – institucionalistický přístup (M. Duverger)

- **Strany vzniklé sloučením nebo odštěpením**
 - Mohou vznikat v různých fázích vývoje stranického systému
 - Souvisejí s celou řadou faktorů:
 - frakcionalizací stran,
 - vznikem nových strukturálních konfliktů ve společnosti,
 - personální poměry ve straně,
 - otřesem důvěry ve strany a nutností nově oslovovat,
 - změnou vzorců chování v rámci stranického systému
-
- *Specifické případy: USA (spíše prezidentský než parlamentní původ), demokratizující se země, země třetího světa...*

Klasifikace podle původu – sociální – strukturální přístup

- **Sociální konflikty**

- politické strany vznikají z tohoto konfliktu a představují reprezentaci jedné nebo obou stran konfliktu

- **Sociální třídy**

- vznikají v důsledku stratifikace, spoluvytvářejí, kolektivní identity a ty jsou živnou půdou pro vznik organizací s potenciálem transformovat se do stran
- M. Duverger a jeho přirozené dualismy; světová revoluce a komunisté, zahraniční politika
- S. Rokkan a M. S. Lipset - koncept „cleavages“
- D.-L. Seiler - genealogická klasifikace stran
- R. Inglehart - „silent revolution“ - materialismus versus postmaterialismus

Koncept konfliktních linií (Rokkan/Lipset)

- Každé politické soupeření může vyprovokovat vznik *konfliktní linie* (cleavages) – když je dost silné, může dojít k rozčlenění společnosti na segmenty, které pak v politice reprezentují politické strany
- Soudobá podoba stranických systémů je výsledkem historických procesů uvnitř společností – reformace, národní revoluce, průmyslová revoluce, mezinárodní revoluce 1917
- Strany a jejich systémy vznikly jako důsledek vytváření vazeb mezi skupinami voličů politickými stranami, jež reprezentují jejich zájmy

Základní sociální konfliktní linie

	Teritoriální dimenze	Funkcionální dimenze
Národní revoluce	Centrum - periferie	Stát - církev
Průmyslová revoluce	Město - venkov	Vlastníci – pracující

Typy stran vzniklé konfliktními liniemi

Centrum – periferie <i>Regionální (autonomistické, separatist.) strany</i>	Stát – církev <i>Křesťanské strany</i>
Město – venkov <i>Agrární strany</i>	Vlastníci – pracující <i>Sociálnědemokratické strany</i>

Politické konfliktní linie

- Mezinárodní revoluce – reakce na bolševickou revoluci v Rusku – vznik komunistických stran
- Vztah k demokratickému systému – fašistické a nacistické strany – občanská společnost X stát
- Inglehart – postmateriální X materiální hodnoty a vznik stran zelených
- Evropeizace – proevropské X protievropské
- Globalizace – antiglobalizační levice / pravice

Politické pozice v systému

G. Sartori – koncept relevance politických stran (1976)

- Rozlišení politických stran podle jejich významu a role v rámci stranického systému
- **Relevantní strany** – hrají roli v rámci stranického systému
 - Koaliční potenciál – strany jsou brány v potaz jako potenciální účastník procesu vytváření vládních koalic
 - Vyděračský potenciál – anti-systémové strany- jejich existence ovlivňuje chování a taktiku prosystémových stran
- **Anti-systémové strany** – strany jejichž cíle, ideologie a východiska jsou v zásadním rozporu s demokratickými principy; usilují o svržení stávajícího systému a nahrazení jiným systémem
- **Extrémní strany** – strany na kraji politického spektra
- **Extrémistické strany** – strany, které prosazují extrémistickou politiku

Monotematické strany

„*single-issue party*“

- Strany, které se profilují pouze v 1 klíčové otázce
- Trvalejší strany nuceny formulovat komplexní program
 - strany zelených v původní podobě
 - Německo, Švédsko, Rakousko
 - „proti-evropská“ hnutí
 - Lidové hnutí proti Evropské unii (Dánsko)
 - Červnová listina (Švédsko)
 - antiimigrační strany
 - Listina Pima Fortuyna (Nizozemsko)
 - Demokraté Švédska (Švédsko)

Klasifikace politických stran podle velikosti

- Kritéria
 - Podíl hlasů
 - **Podíl mandátů - má největší vliv na postavení ve stranickém systému**
 - Počet členů
- Numerický přístup
 - Jean Blondel - velké min. 40%, malé 10%, střední 15-20%, velmi malé 5 a méně %
 - Peter Mair - malá strana - 1-15% ve třech po sobě jdoucích volbách

- Maurice Duverger (1991)
 - *Malé strany osobností* - „odborní kandidáti na ministry“; centristická pozice - často tzv. pivotální postavení pro tvorbu vládních koalic
 - *Malé strany stálých menšin* (národních, etnických, náboženských, geografických, politických - např. komunisté) - sklon k opozici a protestnímu charakteru; riziko pro integritu země v případě, že jde o většinovou stranu v jistém regionu (Katalánsko, Skotsko, Jižní Tyrolsko...)
- Gordon Smith (1991) - 3 kritéria: umístění v prostoru, opoziční/koaliční role, účast v procesu změny
 - *Marginální strana* – nachází se na koncích stranického spektra, podle numerického přístupu může být velká, ale má malý koaliční potenciál
 - *Pantová strana* – umístěna v blízkosti centra politického spektra, má velký koaliční potenciál
 - *Odtržená strana* – nezařaditelná na klasické škále levice- pravice

Souvisí se stranickým systémem:

- V systému predominantní strany (Sartori) a v reálném bipartismu (Duverger) nemá žádná malá strana významný vliv na stranický systém - viz *Skandinávie v době predominance soc. dem. nebo britský LibDem, resp. regionálních stran v UK*
- V systému dvou a půl stran (Blondel) může být „půltá“ strana velmi relevantní a často dokonce pivotální (pantovou) pozici, předpokladem je však její přijatelnost ideologická (viz *FDP v Německu do nástupu zelených versus FPO v Rakousku až do 90. let*)
- V multipartismu s dominantní stranou jsou malé strany velmi *důležité* (viz *koaliční partneři DC v italské 1. rep.*)
- V multipartismu dokonalém se malé strany seskupují kolem velkých stran a mohou hrát podpůrnou roli, jejich relevance je ale mnohem menší (viz *Švýcarsko a zelení*)
- Jisté případy, kdy malé strany hrají roli „rozhodčího“ - viz *FDP nebo situace v Česku v 90. letech*

- Strany, které získávají min. 30%, obvykle jsou dvě, někdy i jen jedna
- Aktuální situace v Evropě takovým stranám příliš nepřeje, resp. někdy staví do této pozice strany, které vlastně ani stranami nejsou
- *Strana s většinovým posláním (Duverger)* – získává absolutní většinu parlamentních křesel, sama vykonává moc; v bipartismu mohou být i dvě; jsou nutně velmi realistické, protože cítí odpovědnost
- *Dominantní strana* – mnohem silnější než jakákoli jiná strana, ale nemusí získat absolutní většinu mandátů (Duverger), resp. strana s min. 40%, které výrazně přesahuje ostatní strany (Blondel)
- *Predominantní strana (Sartori)* – alespoň ve 3 volbách po sobě dosahuje absolutního počtu křesel v parlamentu, ale nemusí být výrazně větší než druhá největší strana; *kategorie parlamentarismu s převahou politické strany*
- *Ultradominantní strana* – spojuje charakteristiky dominantní a predominantní strany

Texty na přístě

Budoucnost demokracie patří technologiím.
Zejména však 18letým

Recenze_Zakaria.pdf

[vysoká škola]

BUDOUCNOST POLITICKÝCH STRAN

Strany, volby, vlády

Zajímavé zdroje k tématu

- [Political Parties | National Democratic Institute \(ndi.org\)](#)
- [future-of-the-political-party.pdf \(electoral-reform.org.uk\)](#)
- [CHHJ7131-Democracy-Technology-RP-INTS-200228.pdf \(chathamhouse.org\)](#)

Základní fenomény

- Dealignment
- Nástup Gorbačova a konec studené války
- Konec iluze o trvalém vítězství liberální demokracie
- Globalizace a její ekonomické, bezpečnostní a politické důsledky
- Populismus
- Nové typy stran
- Perspektivy

Dealignment

- 70. léta - Velká Británie
 - snižující se třídní hlasování
- Oslabení či rozklad tradičních vazeb mezi voliči a stranami
- Oslabení cleavages
- Zejména stranická identifikace
 - Sloužila tradičně k vysvětlení stability
- X volatilita

Příčiny fenoménu dealignment

- **Krátkodobé faktory**

- Skandály, selhání politiků a stran
- Hospodářská krize

- **Dlouhodobé faktory**

- Vzrůstající úroveň vzdělání
- Rostoucí sociální diverzifikace
- Změna v sociální struktuře společnosti
- Utlumení velkých sociálních konfliktů
- Pluralita médií
- Nezávislost médií na politických stranách
- Vyšší míra dostupnosti informace o politice
- Schopnost voliče obejít se bez informační podpory strany a zorientovat se v politice samostatně

Příčiny fenoménu dealignment

- **Nová témata**
- **Selhání a změna strategie stran**
 - Nové typy stran přebírají funkce tradičních stran
 - Catch-all strategie mainstreamových stran
 - Odcizení stran od voličů
 - Nástup státního financování stran

Populistické strany

- Různé přístupy
 - **Populismus jako plnohodnotná „ideologie“**
 - Radikální hnutí a doktríny obhajující zájmy rolníků (USA, Rusko – konec 19. stol.)
 - **Populismus jako tenká ideologie (thin-centred)**
 - Nesoustředí se na plnohodnotnou vizi společnosti
 - Vybírá si některé specifické prvky společnosti, zejména politický systém a jeho strukturu
 - **Populismus jako komunikační strategie**

Definice populismu

- Francisco Panizza (2005): analytické jádro populismu
 1. Lidé a elity jsou chápány jako homogenní skupiny
 2. Mezi lidmi a elitami je antagonistický vztah
 3. Lidé – morálně čistý suverén, který má rozhodovat

Lidé a elity = homogenní skupiny

- **Lid = homogenní skupina s kolektivními, společnými zájmy**
 - Odmítá dělení společnosti do tříd či jiných skupin (sociální, náboženské...)
 - Lid – jednotný
 - Lidé = „obyčejní lidé“
- **Elita = homogenní skupina s partikulárními zájmy**
 - Sabotuje zájmy a demokratická práva lidu
 - Usilují o vlastní prospěch
 - Spojeny s negativními jevy ve společnosti (korupce, zneužívání moci, elitářství, privilegia)

„Anti-political-establishment party“ (Andreas Schedler, 1996)

- obviňují etablované strany z vytváření exkluzivního mocenského kartelu, neodpovědného a neodpovídajícího lidem
- znázorňují veřejné politiky jako homogenní třídu líných, nekompetentních, sebe se obohacujících a po moci bažících lidech a gaunerech
- hlavní politická, nikoli sociální „cleavage“ - mezi vládnoucími a ovládanými, voliči a elitami, kartelem elit a mlčící většinou
- neútočí na demokracii, ale na způsob výkonu moci
- voliči – zrazení elitami a stranami - není rozdíl mezi opozicí a vládními stranami – proti pol. třídě jako celku

Pojetí a typy populismu

1. Populismus může být kombinován s různými ideologiemi
2. Populismus jako strategie bez obsahu
3. Populismus – nezbytná směs u každé strany, každá strana je do určité míry populistická

Typy populismu

- Strany čistě populistické
 - odmítají dělení levice vs. pravice jako zastaralé
- Populismus jako součást určité ideologie
 - radikální populistická pravice
 - (radikální) populistická levice

Od extrémní k populistické pravici

- radikálně kritické vůči socioekonomickému a politickému uspořádání (boj proti „establishmentu“)
- anti-stranický sentiment
- nejsou (alespoň podle své rétoriky) antisystémové
- nejsou rasistické
- zdůrazňují hodnotové a kulturní rozdíly (nikoli rozdíly biologické)

**YTRINGSFRIHED
ER DANSK,
CENSUR
ER DET IKKE**

Levicový populismus

- nazývaný také sociální populismus
- politická doktrína, která kombinuje levicovou politiku s populistickou rétorikou a tématy
- antielitářství, opozice vůči establishmentu a vystupování za "obyčejné lidi"
- témata:
 - ekonomická demokracie,
 - sociální spravedlnost
 - skepse vůči globalizaci.
- Socialistická teorie hraje menší roli než v tradičních levicových ideologiích

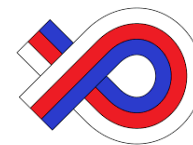
Levicový populismus

- kritika kapitalismu a globalizace je spojena s antimilitarismem jako reakcí na americké intervence
- alternativou jsou nacionalistická levicová populistická hnutí v Latinské Americe
- podpora práva menšin
- nový levicový populismus
- reakce na evropskou finanční a dluhovou krizi

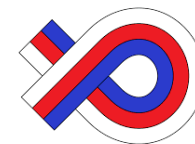
Nové typy stran vzniklé v souvislosti s populismem

- strany typu **mluvčí** - skupinové zájmy - menšiny, senioři, zemědělci... - nejsou spjaty s žádnou silnou ideologií
- strany typu **očišťovatelé a vyzyvatelé** - ideologicky „čisté“ alternativy existujících stran, které se zpronevěřily svým idejím, příp. příliš uhnuly jinam
- strany typu **proroci** - nastolují zanedbávaná témata
- strany typu „**projekt novosti**“ - časté ve SVE

Nové typy stran dle organizace a leadershipu

- strany typu firma (podnikatelská strana)
- digitální (virtuální) strany
- strany typu hnutí (nezávislých)
- strany typu platforma

Na příště podcast

[Vyprázdněná nebo defektní demokracie. Tak hodnotí stav střední Evropy světoví experti včetně Timothyho Snydera • mujRozhlas](#)

[vysoká škola]

SPECIFIKA STRAN V NOVÝCH DEMOKRACIÍCH STŘEDNÍ A VÝCHODNÍ EVROPY

Strany, volby, vlády

Struktura

- Které země patří do střední a východní Evropy
- Společné pohnuté dědictví 20. století a rozdílné rysy
- Přechody k demokracii po roce 1989
- Specifické typy stran
- Aktuální stav a perspektivy

RUSSIA

- Dědictví mnohonárodnostních říší a „národních“ států
- Národnostní a náboženská struktura
- Ekonomická vyspělost
- Zkušenosti s demokracií
- Světové války
- Fašismus a nacismus / komunismus
- Přechody k demokracii
- Evropská unie
- NATO

Konfliktní linie transformace	Klíčové sporné otázky	Strany profilující se na linii
Spor o podobu režimu	<ul style="list-style-type: none">• Povaha (charakter) režimu, rychlost, intenzita a směřování společenské a politické transformace	<ul style="list-style-type: none">• Komunistické strany• Občanská hnutí typu fóra• Antikomunistické formace disidentské provenience
Socioekonomická KL	<ul style="list-style-type: none">• Otázka zisků či ztrát ekonomické transformace• Spor o podobu a rychlost ekonomické transformace• Zárodek cleavage vlastníci versus-pracující	<ul style="list-style-type: none">• Liberálně-konzervativní formace• Sociáldemokratizované exkomunistické strany• Obnovené “historické” sociálnědemokratické či socialistické formace
Nacionalistická KL	<ul style="list-style-type: none">• Existence menšinového etnika či specifického regionu• Existence jiného národa vnímaného jako tradiční “nepřítel”• Spor o podobu režimu (inkluzivní společnost versus “etnokracie”)	<ul style="list-style-type: none">• Strany/hnutí národnostních menšin• Regionální formace• Nacionalistické formace s “celonárodním posláním”

Hloušek, Kopeček: Konfliktní demokracie

Konfliktní linie transformace	Klíčové sporné otázky	Strany profilující se na linii
Reziduální KL z rané éry demokratizace v 19. a 20. století	<ul style="list-style-type: none"> • Církev versus stát • Město versus venkov 	<ul style="list-style-type: none"> • Křesťanskodemokratické a křesťansko-národní strany • Agrární formace
Reziduální KL komunismus v. antikomunismus	<ul style="list-style-type: none"> • Proces dekomunizace • Vztah ke komunistické minulosti 	<ul style="list-style-type: none"> • Exkomunistické strany • Neokomunistické strany • Strany vzniklé z hnutí typu fóra
Revitalizovaný spor o podobu režimu	<ul style="list-style-type: none"> • Otázky respektování liberálních práv a hodnot, právního státu, férovost politické soutěže 	<ul style="list-style-type: none"> • Strany vzniklé z hnutí typu fóra (někdy) • Exkomunistické, křesťanskodemokratické, liberální a další formace
Zárodečná postmaterialistická KL	<ul style="list-style-type: none"> • Materiální versus postmateriální hodnoty 	<ul style="list-style-type: none"> • Strany zelených • Hnutí typu fóra (částečně) • Sociálně-liberální formace

Hloušek a Kopeček

- Nejvýznamnější byly **nacionalistická** a **socioekonomická** linie transformace
- Jen v Česku se naplno prosadila socioekonomická linie – viz *ODS versus ČSSD*
- Jinde převládla nacionalistická linie – viz *postsolidaritní versus postkomunistický blok v Polsku – později vystřídaný dualismem národní konzervatismus versus kosmopolitní liberalismus, národní konzervativci versus socialisté a liberálové v Maďarsku, otázka práv maďarské menšiny na Slovensku, všechny balkánské státy v na čele se zeměmi býv. Jugoslávie...*
- Ve všech zemích však existovala určitá kombinace – viz *Česko a moravistické strany nebo Polsko a liberální protržní část postsolidaritního tábora*

Další důležité momenty

- Původ a vznik stran
 - Typy stran z organizačního pohledu
 - Financování stran a další prvky regulace
-
- Spory o podobu režimu v revitalizované podobě
 - Vstup do integračních struktur
 - Globalizace
 - Imigrace a emigrace, vnitřní migrace
 - Krize demokracie a nástup autokratických vůdců

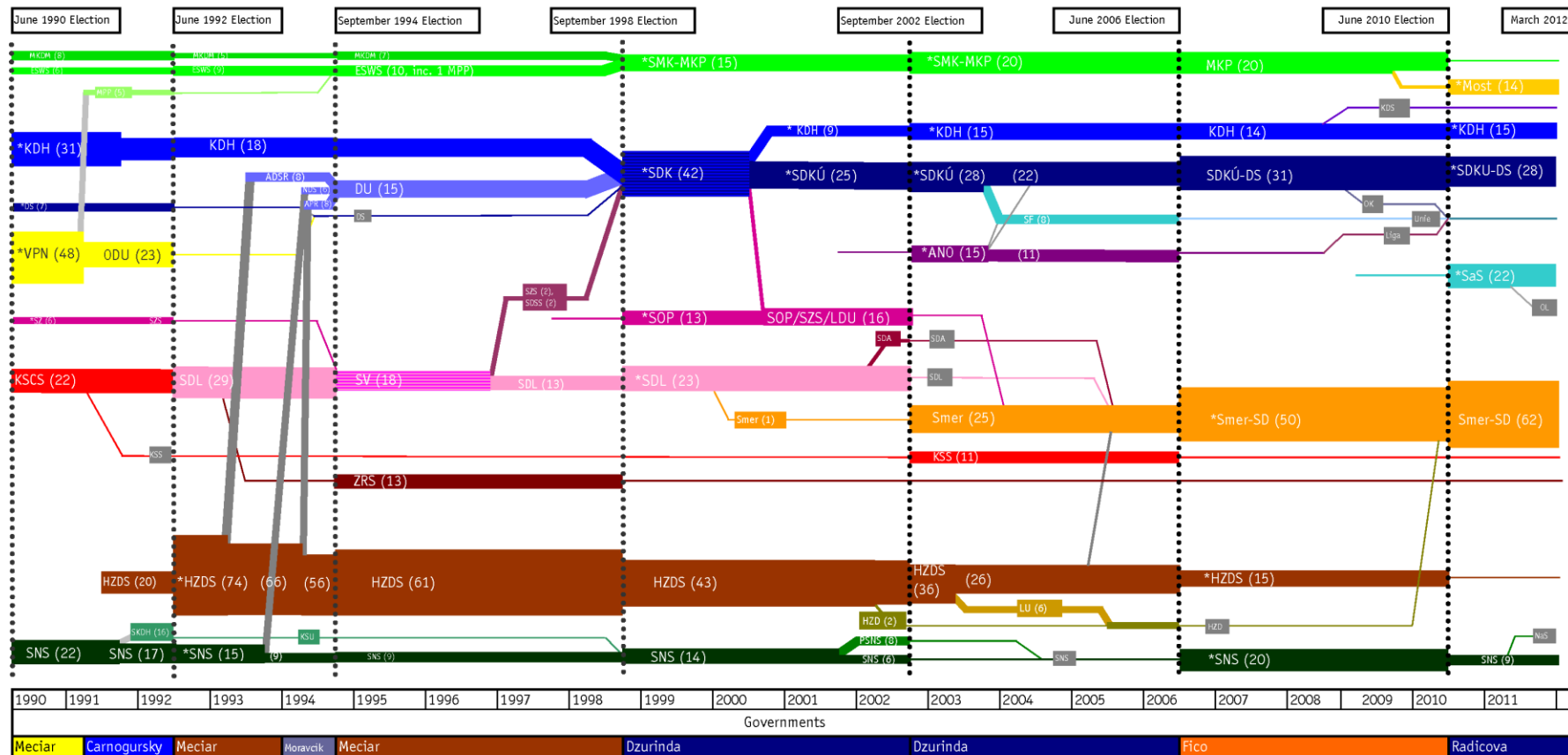
Fiala, Strmiska

- dynamické pojetí stranické rodiny
 - *‘Zdůrazňujeme, že vazba mezi těmito formacemi nemusí být výlučně genetické či “historické” povahy, nýbrž že může se jednat též o novou “spřízněnost volbou”.* → složená identita křesťanských stran versus různé osudy bývalých komunistických státostran
 - Rozhodující kritérium pro posouzení příslušnosti:
 - ideově–programová orientace
 - sebeidentifikace strany ve spojení s vnitropolitickým a mezinárodním uznáním této totožnosti
- historický původ strany má druhořadý význam

Strany a stranické rodiny - stav

- Rozklad celého stranického systému - všichni s výjimkou Chorvatska, Polska a do značné míry Maďarska a Estonska
- Hluboká krize většiny „tradičních“ politických stran první a často i druhé generace - Slovinsko, Česko, Slovensko, Rumunsko, Bulharsko, Litva, Lotyšsko
- Krize tradičních stranických rodin - na prvním místě sociálních demokratů, následovaných liberály a křesťanskými demokraty - zejména Polsko, Maďarsko, Litva a Slovensko
- Nástup (staro)nových a obvykle pravověrnějších stran v rámci tradičních stranických rodin (konzervativci, liberálové, agráři)
- Vznik a velký nástup nových formací populistického, protestního, antiestablishmentového typu, včetně jiných alternativ (Piráti, regionalisté)
- V některých zemích i významné posílení krajní pravice - V4, Rumunsko, Bulharsko...

Family tree of political parties in Slovakia, 1990-2011

Notes

- 1) Numbers in parentheses represent the number of seats held. Independent deputies are included only when parties that they form return to parliament in subsequent elections.
- 2) Parties shown are those had representation in parliament or which split from or merged with parties which had representation in parliament.
- 3) Thick lines mark periods of parliamentary representation in the parliament. The width of the line is proportional to the number of deputies (listed in parentheses).
- 4) Hairlines mark periods during which parties had no representation in parliament.
- 5) Asterisks mark periods of participation in government (except for brief 1994 government including ADSR, APR, NDS, SDL and KDH.)

Special thanks to Bela Kesegh for his work in 2005 on updating and simplifying the mechanism for display and update of information.

Strany a stranické rodiny - perspektivy

- Většina výše zmíněných procesů má spíše tendenci dále růst
- V některých případech se nová uskupení stabilizují a po jistou dobu budou hrát roli „tradičních“ stran - viz ANO nebo Smer
- Zhroucení nových formací však skýtá prostor pro další *nástup populismu a experimentování*, spíše než návrat k tradičním stranám
- Otázkou je budoucnost národně konzervativních stran (FIDESZ, PiS...) a zejména krajní pravice
- Perspektivu mají i *uskupení s generačním apelem* - mladá generace nebo naopak senioři (resp. předdůchodový věk)
- Dá se očekávat *úpadek sociálních demokratů*, které budou střídat / doplňovat menší (krajně) levicové strany nebo nová levice; anebo budou podléhat populistickým a podnikatelským stranám

[vysoká škola]

STUDIUM STRANICKÝCH SYSTÉMŮ V KONTEXTU SPOLEČENSKÝCH ZMĚN V ZÁPADNÍCH ZEMÍCH

Strany, volby, vlády

Proměnné stranických systémů

- Počet stran - velikost soutěžního prostoru, hodnotová velikost, jednoduché schéma pro rozdělení
- Organizační uspořádání ve stranách - vnitřní diferenciacie a vystupování navenek – soudržnosť, stabilita, disciplína,
- Model opozice - střetávání mocenských sil mezi vládou a opozicí, souvisí s počtem a organizačním uspořádáním
- Síla, respektive velikost, politických stran - souvisí s počtem stran, ale na rozdíl od něj velikost znázorňuje počet křesel a formální sílu jednotlivých stran – počtu klíčová proměnná
- Ideologie – souvisí se sociálním původem stran a prostorem - koncept polarizace, neboli ideologické vzdálenosti mezi stranami (Sartori), odstředivé a dostředivé tendence stranické soutěže

Dynamika stranických systémů

Souvisí s mnoha proměnnými:

- volatilita voličů,
- frekvence klíčových voleb,
- fragmentace stranického systému,
- efektivní počet stran,
- míra disproportionality,
- úroveň stranické identifikace,
- kontinuita elit,
- frekvence změny,
- alternace ve vládě,
- inovace či stálost vládních alternativ ,
- přístup k vládnutí – možnost všech stran podílet na vládě

Stabilita stranických systémů

- Strukturace
- Institucionalizace

Giovanni Sartori a proměnné

- Statická část (proměnná) – počet stran, neboli **FORMÁT**
 - *Kolik relevantních jednotek se nachází uvnitř systému*
- Dynamická část (proměnná) – polarizace, neboli **MECHANISMUS**
 - *Mechanismus určuje pomocí kritéria ideologie a ideologické vzdálenosti, jak se strany v ideologickém prostoru chovají a jaké vzorce tvoří.*

Duvergerova typologie

- proměnné pluralitních systémů:
 - počet stran
 - disciplinovanost (rigidita) vs. nedisciplinovanost (flexibilita)
 - vzájemná závislost
 - strany zaměřeny prakticko-technicky X teoreticko-doktrinálně, tj. metafyzicky
 - strany fungují "dualisticky" neboli bipolárně

Duverger - hlavní rozdělení

- bipartismus vs. multipartismus
- rigidní (disciplinované) vs. flexibilní (nedisciplinované) strany
- strany nezávislé vs. závislé
- systémy technické vs. metafyzické
- dualistické, tj. bipolární vs. multipolární systémy

Základní typy stranických systémů

- Skutečný bipartismus
- Pseudobipartismus
- Zdánlivý (dualistický) multipartismus
- Skutečný (multipolární) multipartismus

Typy stranických systémů

- **Dualistické (bipolární) systémy**
 - Skutečný bipartismus
 - Zdánlivý multipartismus

- **Multipolární systémy**
 - Pseudobipartismus
 - Skutečný multipartismus

Další typy stranických systémů

- Polypartismus
- Paradualistický systém = "systém dvou stran a půl"
(SRN, BEL, RAK - v minulosti)

Jean Blondel (1968)

- Dvoustranický systém - USA, UK, NZ, AUS
- Systém dvou a půl strany - SRN, BEL, IRL, CAN
- Multipartismus s dominantní stranou – SWE, ITA
- Multipartismus bez dominantní stranou – DEN, FIN, NOR

Giovanni Sartori a „relevantní strany“

- Koaliční potenciál
- Vyděračský potenciál

Sartoriho klasifikace

	Druh (formát)	Typ (mechanismus)
1 strana	System jediné totalit. strany	-
	System hegemonické strany	-
2 strany	System dvou stran	System dvou stran
3-5 stran	Limitovaný pluralismus	Umírněný pluralismus
Více než 5 stran	Extrémní pluralismus	Polarizovaný pluralismus

System dvou stran

- Jednobarevné většinové vlády
- Alternace u moci
- Dostředivé tendence

Umírněný pluralismus

- 3-5 (6) stran
- Dostředivé tendence
- Nízká polarizace
- Dva bloky stran
- Většinové vlády

Polarizovaný pluralismus

- Antisystémové strany
- Bilaterální opozice
- Neodpovědná opozice
- Populismus, trumfování
- Vysoká polarizace
- Odstředivé tendence

System predominantní strany

- Doplnková kategorie
- Východiskem Duvergerova „dominantní strana“
- 50 % a více mandátů po cca 3 volební období

Základní změny ve stranických systémech

- **Vyšší míra fragmentace** – v drtivé většině zemí se významně zvýšil počet relevantních (nebo semirelevantních) stran, a to z těchto důvodů:
 - vyšší počet konfliktních linií, zpravidla však politických (tedy shora vnesených),
 - sílící personifikace různého stupně (celostátní, regionální, lokální),
 - sílící regionalizace,
 - vyšší voličská volatilita, včetně nestálé volební participace.
- **Sílící polarizace společnosti** – nikoli však na původních liniích, ale v důsledku:
 - střetu mezi zastánci liberální demokracie a autoritáři, resp. populisty,
 - nástupu nových agend a ideologií,
 - reálného i instrumentalizovaného rozdělení společnosti na elitu a masy,
 - personifikace, která přivádí do popředí polarizující osobnosti,
 - neuvážených ústavních a institucionálních experimentů: přímá volba prezidenta, nástroje přímé demokracie, nepřiměřené protikorupční akce a z nich vyplývající regulace...

Volby 2019/20 a stranické rodiny

	EST	FIN	SPA	BEL	DEN	GRE	AUT	POR	POL	SWI	UK	IRL	SLK	SER	CRO	NMC	LIT
komunisté						5		6		1							
sociální demokraté	10	18	28	16	26	8+3	21	36	13	17	32	7	18	10	25	36	9+9+3
nová levice		8	13	9	8	32		10				25+3			7	4	
zelení		11		12	7		14+2	3+1		13+8	3	7					
křesť. demokraté		4		13	2		38			11		21	5			35	
konzervativci	18+1 2	17	21		9	40		4	44	26+2	44	22	25+8	61	37		25+3
liberálové	29+2 3	2	7	16	23+9	1	8	28	27	15	12		7+6+6	2	4		9+7
agrárníci		14							9								18
krajní pravice		18	15	12	9	7	16	1	7				8+3	3			
regional., autonom.		4,5	11	19						2	8		2			12+7	5

Volby 2021 a stranické rodiny

	BUL	ALB	CYP	CZE	GER	ISL	MOL	MON	NED	NOR
komunisté			22	3			27			5
sociální demokraté	13	49+7+2	7	4	26	10+4			6	26
nová levice					5	13			6	8
zelení			4	1	15				6+3	4
křesťanští demokraté				28	24				10	4
konzervativci	24	39	28+4			24		26	5	21
liberálové			11+6		12	8	53	58	22+15	5
agrárníci						17+5			1	14
krajní pravice	3		7	10	10		6		11+2	12
regionalisté, autonomisté	11								2	15
ostatní	24+5+1 3			27+16		9+9			3+2+1	

Střední a východní Evropa (čl. státy EU)

Země	Hlavní KL	Formát	Mechanismus
Bulharsko	korupce, populismus, vztah ke konkrétní osobě, centrum-periferie	extrémní multipartismus	polarizovaný
Česko	populismus, globalizace, vztah ke konkrétní osobě, pravice-levice	multipartismus	semipolarizovaný
Estonsko	pravice-levice, centrum-periferie	multipartismus	umírněný
Chorvatsko	pravice-levice, centrum-periferie	extrémní multipartismus	semipolarizovaný
Litva	pravice-levice, populismus, město-venkov, centrum-periferie	extrémní multipartismus	semipolarizovaný
Lotyšsko	pravice-levice, centrum-periferie	multipartismus	umírněný
Maďarsko	nár. konz. – kosmopolit. soc. lib., vztah ke konkrétní osobě	bipolární multipartismus	semipolarizovaný
Polsko	nár. konz. – kosmopolit. soc. lib	multipartismus	semipolarizovaný
Rumunsko	pravice-levice, centrum-periferie	multipartismus	semipolarizovaný
Slovensko	pravice-levice, centrum-periferie, vztah ke konkrétní osobě, populismus	extrémní multipartismus	polarizovaný
Slovinsko	pravice-levice, centrum-periferie populismus, generační linie	extrémní multipartismus	umírněný

Země	Hlavní KL	Formát	Mechanismus
Belgie	centrum-periferie, populismus, pravice-levice, postmaterialismus	extrémní multipartismus	polarizovaný
Lucembur-sko	pravice-levice, postmaterialismus	multipartismus	umírněný
Nizozemsko	pravice-levice, populismus, stát-církev, centrum-periferie, postmaterialismus...	extrémní multipartismus	umírněný
Dánsko	pravice-levice, populismus, město-venkov, postmaterialismus	multipartismus	umírněný
Norsko	pravice-levice, populismus, město-venkov, postmaterialismus	extrémní multipartismus	umírněný
Švédsko	pravice-levice, populismus, město-venkov, postmaterialismus	multipartismus	umírněný
Finsko	pravice-levice, populismus, město-venkov, postmaterialismus	multipartismus	umírněný
Island	pravice-levice, populismus, město-venkov, postmaterialismus	extrémní multipartismus	semipolarizovaný

Země	Hlavní KL	Formát	Mechanismus
Švýcarsko	centrum-periferie, stát-církev, pravice-levice, postmaterialismus, populismus	extrémní multipartismus	semipolarizovaný
Německo	pravice-levice, centrum-periferie, postmaterialismus, populismus	multipartismus	semipolarizovaný
Rakousko	pravice-levice, populismus, město-venkov, postmaterialismus	multipartismus	semipolarizovaný
Francie	populismus, globalizace, pravice-levice, postmaterialismus, personifikace	extrémní multipartismus	polarizovaný
Irsko	centrum-periferie, pravice-levice	extrémní multipartismus	polarizovaný
UK	pravice-levice, centrum-periferie	bipartismus	umírněný

Země	Hlavní KL	Formát	Mechanismus
Portugal-sko	pravice-levice, populismus, postmaterialismus	extrémní multipartismus	umírněný
Španělsko	centrum-periferie, populismus, globalizace, pravice-levice,	extrémní multipartismus	polarizovaný
Itálie	centrum-periferie, populismus, globalizace, pravice-levice, postmaterialismus	extrémní multipartismus	polarizovaný
Řecko	pravice-levice, populismus,	extrémní multipartismus	polarizovaný
Malta	pravice-levice	bipartismus	umírněný
Kypr	pravice-levice, populismus	multipartismus	semipolarizovaný

Text na příště

- https://www.politologickycasopis.cz/userfiles/file/2008/3/Polcas_2008_3_pp_183_205.pdf
 - str. 183-197

[vysoká škola]

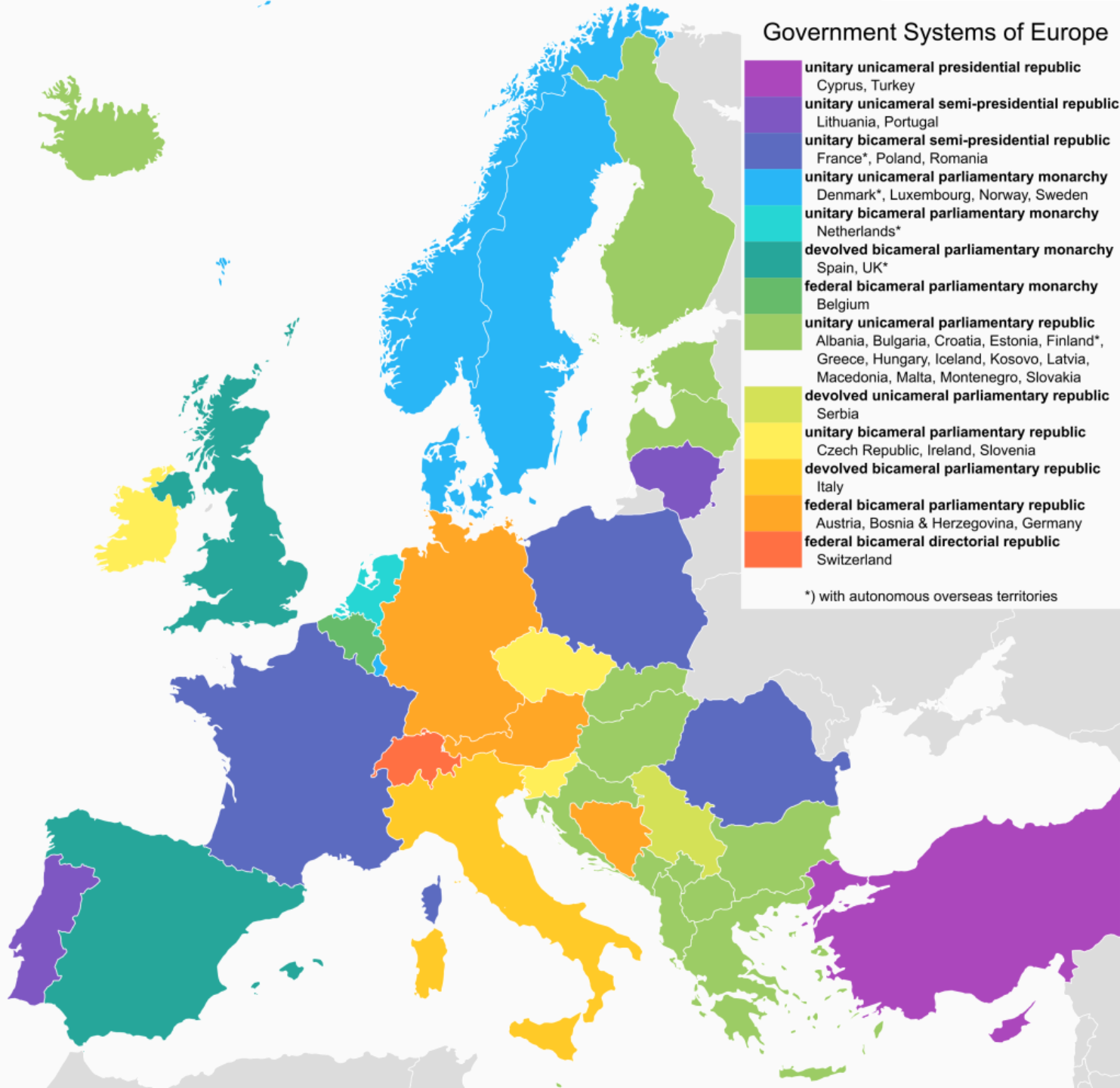
STRANICKÉ SYSTÉMY A VLÁDNUTÍ

Strany, volby, vlády

- Vládní systémy v Evropě
 - Monarchie / republika
 - Unitární / regionální / federace
 - Parlamentní / prezidentská / poloprezidentská (semiprezidentská) / direktoriální
 - Unikamerální / bikamerální
- Postavení premiéra
- Typy vlád

Government Systems of Europe

[vysoká škola]

Postavení premiéra

- Terminologie
 - premiér, ministerský předseda, předseda vlády, (spolkový) kancléř, první ministr
- Existence funkce:
 - ano – parlamentní a poloprezidentský
 - ne – prezidentský a direktoriální
- Historický vznik
- Faktory
 - ústavní
 - vztahy s hlavou státu
 - vztahy s parlamentem
 - vztahy uvnitř vlády
 - zvykové
 - stranicko-politické

Postavení premiéra v parlamentarismu (Sartori)

- první nad nerovnými
 - je nejdůležitějším představitelem výkonné moci, vůdcem strany a téměř není možnost jej sesadit parlamentním hlasováním, protože dostatečná většina poslanců je jeho stranickými podřízenými,
 - jmenuje a odvolává ministry na základě vlastní vůle
- první mezi nerovnými
 - nemusí být výlučně šéfem strany, přesto je parlamentem stěží sesaditelný – často z důvodu konstruktivního vyjádření nedůvěry
 - může provádět změny členů vlády a sám zůstat v úřadu
- první mezi rovnými
 - premiérova existence je spojena s jeho ministry, pokud rezignují oni, tak končí i on,
 - má nad nimi malou moc a přijímá složení vlády, které je mu vnuceno.

Postavení premiéra v poloprezidencialismu

Základním faktorem je vztah premiér x prezident

- Období souhlasných většin
 - Převahu má zpravidla prezident, který je stranickým vůdcem
 - Vybírá si premiéra, který je loajální a nemůže mu konkurovat
 - Premiér se stává vykonavatelem prezidentovy vůle
 - Pokud premiér přestane hrát tuto roli, bude vyměněn
- Období nesouhlasných většin (kohabitace)
 - Záleží na osobních vztazích P/P, postavení premiéra uvnitř strany (bloku) a soudržnosti vládní většiny
 - Možná je jak rovnováha P/P, tak převaha premiéra

Typy vlád

- dle síly v parlamentu
 - většinové
 - menšinové
- dle počtu partnerů
 - jeden – jednobarevná
 - více – koaliční vláda
- dle ideologické a programové vzdálenosti
 - propojené
 - nepropojené

- koalice – partnerství 2 a více aktérů
- formy koalic:
 - volební
 - legislativní
 - vládní
- navazuje na teorii racionální volby a teorii her
- co je racionální?
 - dosažení maxima cílů za vynaložení minima nákladů
 - cíle: peníze, moc, křesla v parlamentu, křesla ve vládě
 - náklady: úsilí, peníze, čas, kompromisy...
- v teorii koalic - zajištění potřebné legislativní většiny k prosazení návrhů vlád

Teorie koalice (S. Balík)

- Třídy koalic – počet politických a případně i mandátů
- Typy koalic – zohledňují ideologickou blízkost či vzdálenost

Třída koalic	Typ koalice
Minimální vítězná	Minimální vítězná ideově propojená
	Minimálně vítězná ideově nepropojená
Minimální vítězná i nadměrná	Velká
Nadměrná	Nadměrná ideově propojená
	Nadměrná ideově nepropojená
	Široká
	Všestranná

[vysoká škola]

STRUKTURA VLÁDY V PARLAMENTNÍM REŽIMU

Strany, volby, vlády

Složení vlády

- Záleží na celkovém charakteru – většinová/menšinová resp. jednobarevná/koaliční, příp. politická/úřednická či jiná
- Poměr mezi ministry za jednotlivé strany (případně koalice – *viz česká realita*)
- Poměr mezi klíčovými ministerskými posty: zahraniční věci, vnitro, obrana, finance, hospodářství...
- Pro některé strany však mohou být klíčová i jiná ministerstva (*zelení a ŽP, křesťanští demokraté a sociální politika, rodina, kultura, agrární strany a zemědělství aj.*)
- Nestraniční ministři (odborníci)

Postavení vicepremiéra(ů)

- Formálně zastupuje premiéra vlády v době jeho nepřítomnosti
- Neformálně jde o „druhé“, „třetího“ a případně dalšího ministra v pořadí po premiérovi
- Některé ústavy či další zákony přímo upravují počet
- U jednobarevných vlád tuto funkci obvykle zastává druhý nejsilnější politik vládní strany – viz *Deputy Prime Minister Dominic Raab (UK)*
- U koaličních vlád obvykle tuto pozici či pozice vykonávají zástupci (často předsedové) menších koaličních partnerů – viz *Fialova vláda a její čtyři místopředsedové za čtyři koaliční strany nebo spolkový vicekancléř Habeck za Zelené*
- Pozice je často spjata s vedením konkrétního ministerstva nebo jiného speciálního vládního orgánu (rady, komise aj.)
- Vztahy s premiérem závisejí na celé řadě okolností, především však na síle premiéra

Postavení ministrů

- Podřízené premiérovi, avšak záleží na politických souvislostech
- Ministři bez portfeje
- Řízení ministerstva pověřeným ministrem, případně přímo premiérem
- V některých případech může parlament vyslovit nedůvěru i jednotlivým ministrů

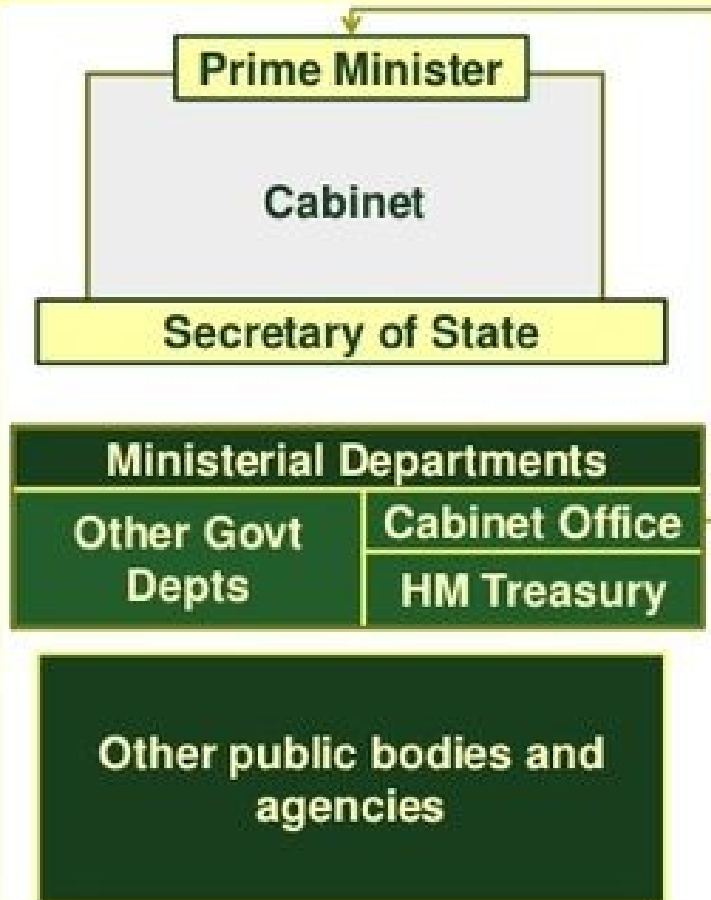
Náměstci a státní tajemníci

Různé modely fungování úzkých vedení ministerstev

- státní tajemníci
- parlamentní státní tajemníci
- první náměstci
- náměstci
 - odborní
 - političtí

Structure of UK Government

The UK operates a Cabinet government, with 24 ministerial departments

The **Prime Minister** as the head of the UK Government is ultimately responsible for all policy decisions

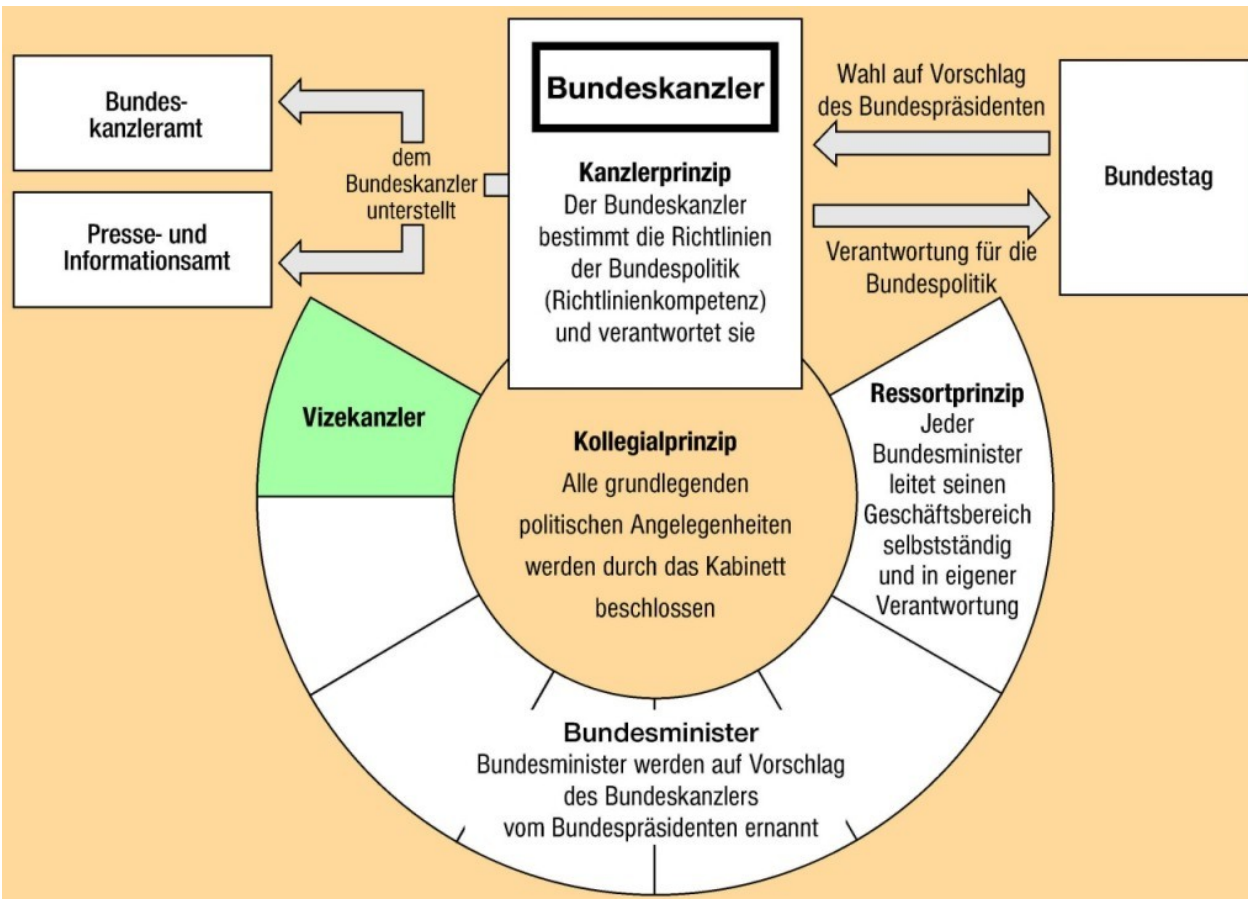
There are **24 ministerial departments** as well as over **300 other public bodies and Agencies**.

The **Cabinet Office** supports the Prime Minister and Deputy Prime Minister and ensures the smooth running of Government

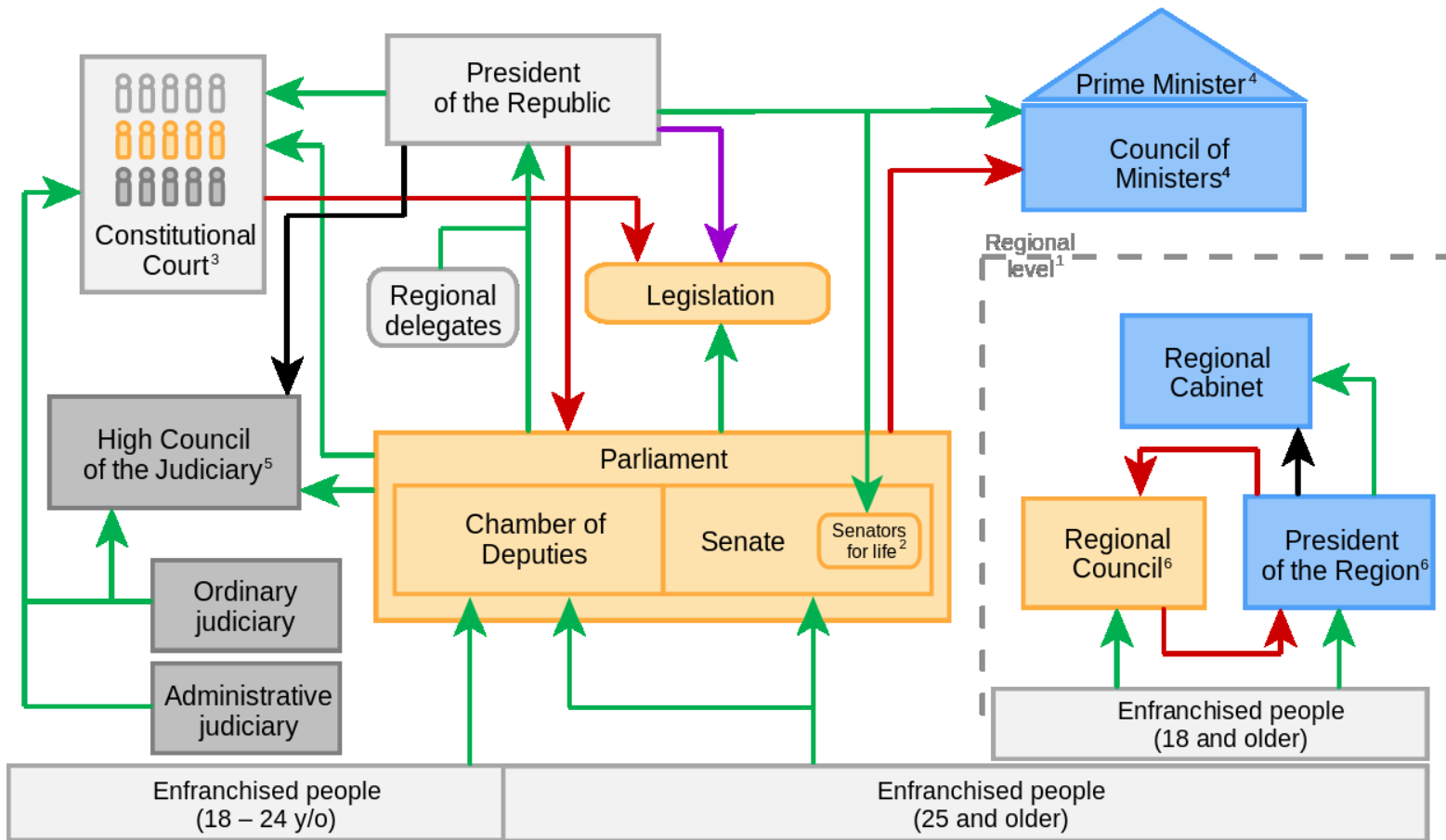
The **Treasury** sets taxes, spending and economic policy

These departments are called the **Centre**

Německo

Itálie

- Legislative branch
- Executive branch
- Judicial branch

- elects / appoints
- can repeal / dissolve / force resignation
- promulgates
- presides over

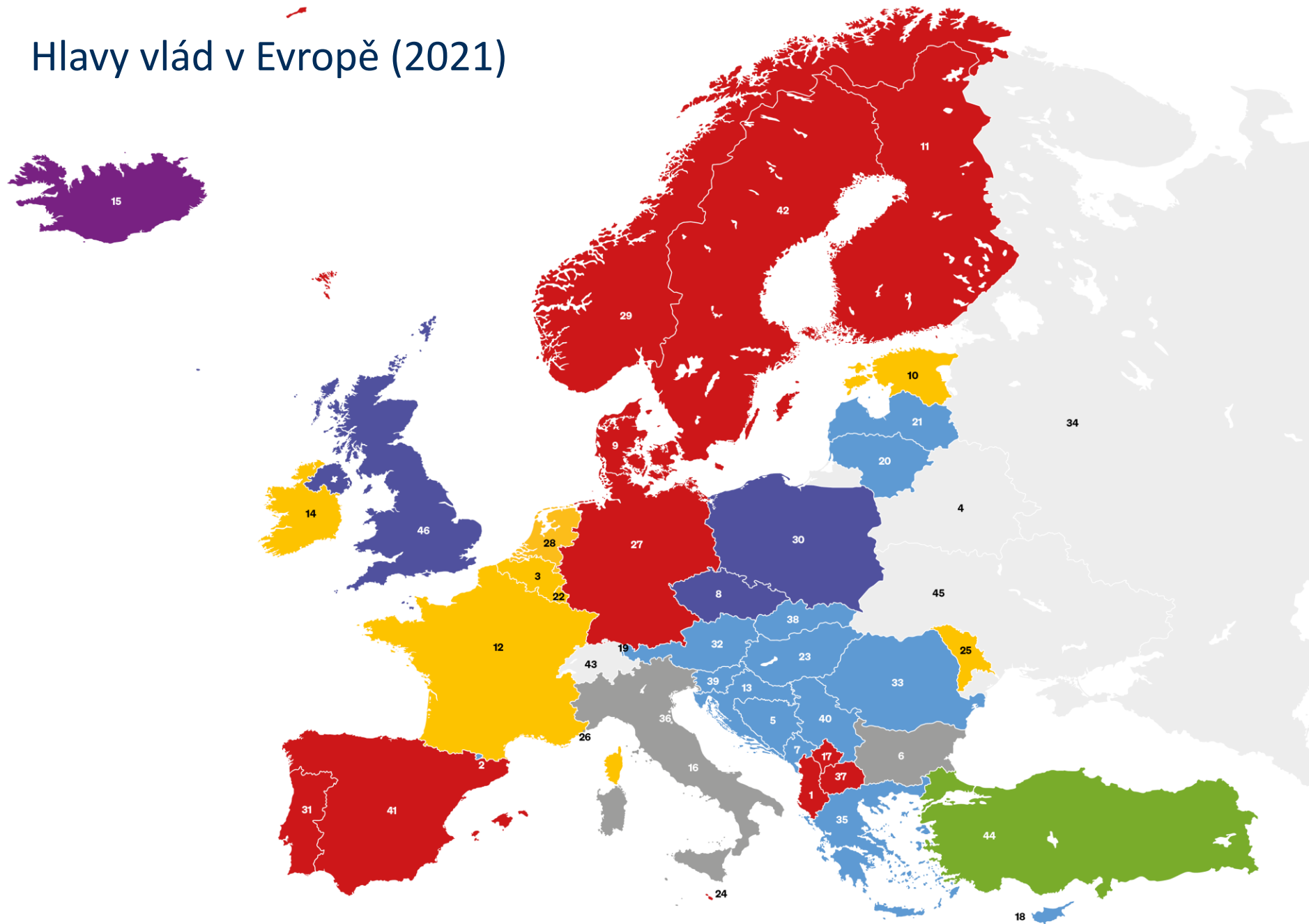
- 1: The system of Trentino-South Tyrol differs.
- 2: The President of Italy may appoint up to 5 senators for life. Former Presidents are *ex officio* senators for life.
- 3: 5 judges elected by the Parliament, 5 appointed by the President of Italy, 5 elected by the three highest Courts.
- 4: The Government must win a vote of confidence. The Parliament can force the Government or individual Ministers to resign at any time.
- 5: Self-governing body of ordinary magistrates. Elected for 2/3 by ordinary magistrates and for 1/3 by the Parliament, plus 3 *ex officio* members.
- 6: The Council can force the President to resign at any time. If the President or the majority of members of the Council resign, new elections must be held for both.

Čtení na příště

Stein, R. *Národ ďáblů. Proč si necháváme vládnout?* Brno: Masarykova univerzita, 2017, kap. 2, str. 21-40

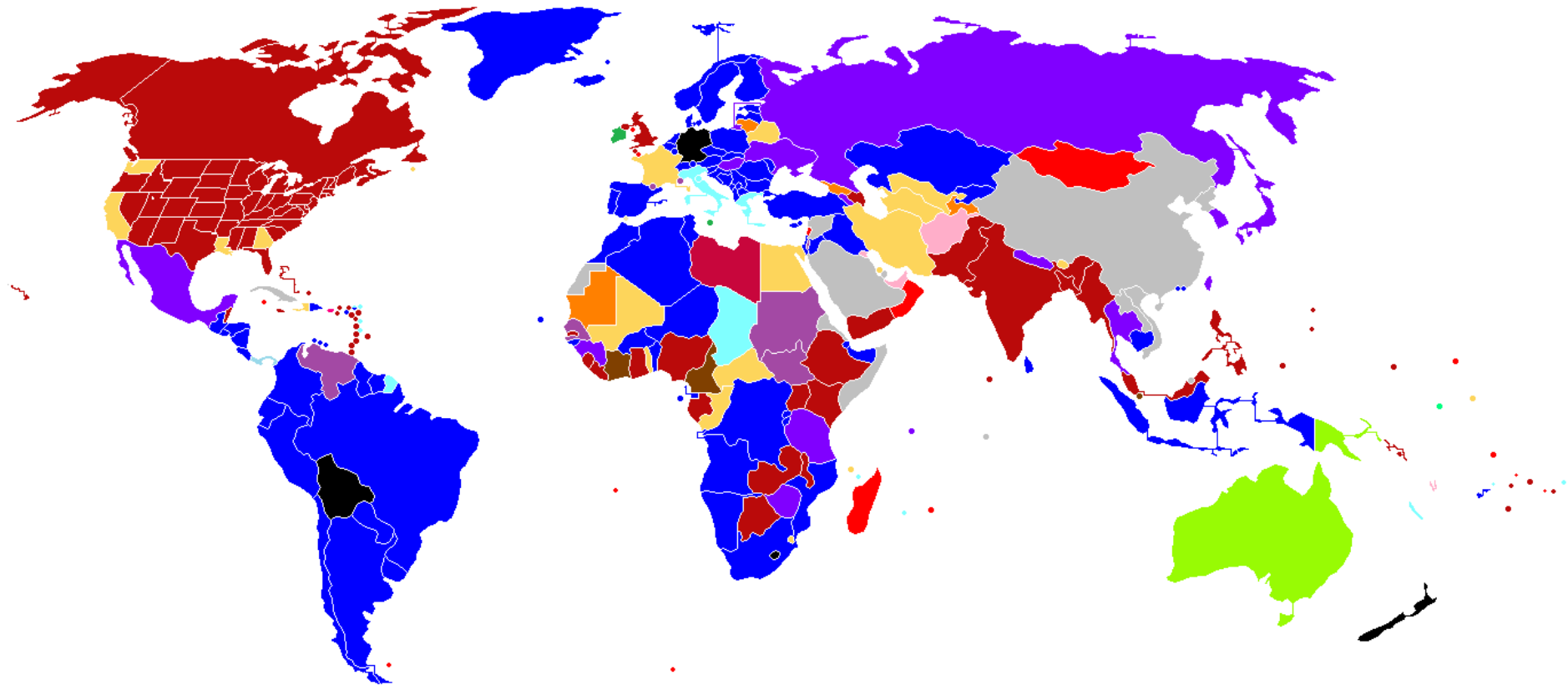
Hlavy vlád v Evropě (2021)

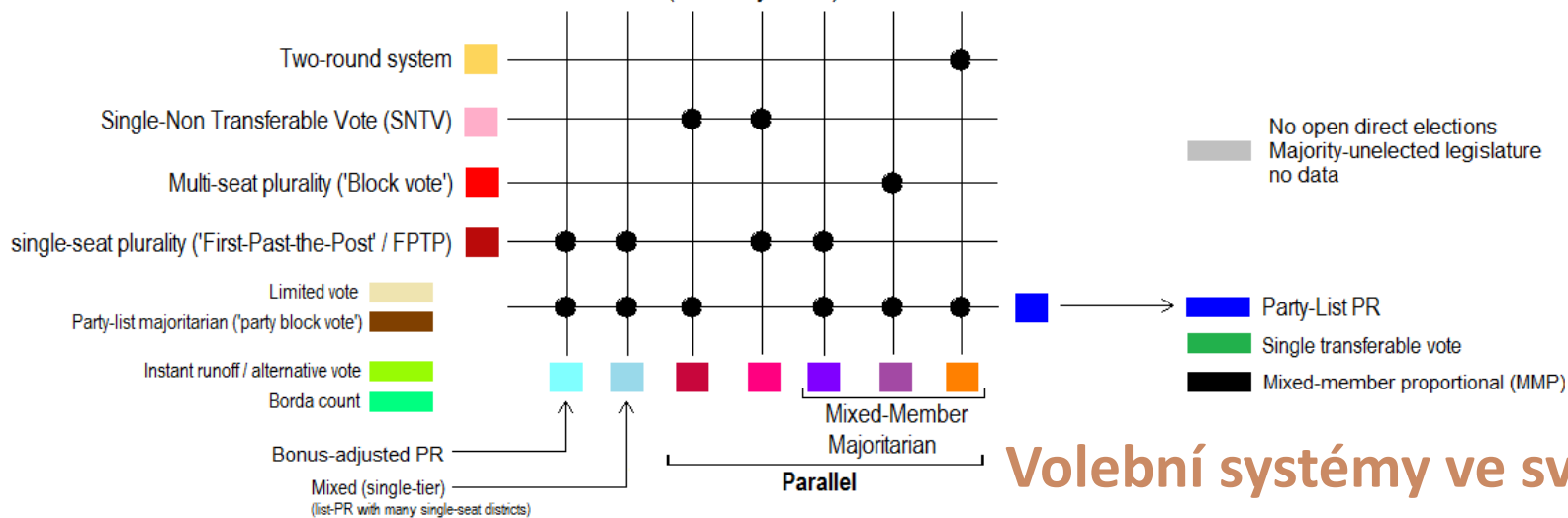

[vysoká škola]

VĚTŠINOVÉ VOLEBNÍ SYSTEMY

(mixed systems)

Volební systémy ve světě (2017)

Většinové systémy

- Přidělují mandát vítězi (vítězům)
- Pokud se ve volebním obvodu rozděluje více mandátů, není jejich snahou rozdělit je v poměru, nýbrž většině hlasů
- Dále se dělí na (možnost různých kombinací):
 - *Relativně většinové*
 - *Absolutně většinové*
 - *Jednokolové*
 - *Dvoukolové (TRS)*

Většinové systémy

Počet kol / charakter většiny	Relativní většina	Absolutní většina
Jednokolový	FPTP, (BV/PBV/LV/SNTV)	AV
Dvoukolový	TRS s (částečně) otevřeným 2. kolem	TRS s uzavřeným 2. kolem

First past the post system (FPTP)

- označovaný i jako *plurality system*
- v české literatuře *relativně většinový* či *jednokolový systém*, což ovšem není přesné
- druhý nejčastěji využívaný systém na světě: více než 60 zemí a dalších více než 60 závislých území plus nespočet regionálních a státních zastupitelských sborů
- USA, Kanada, Indie, Nigérie, Barma, Jamajka, Panama, Keňa, Ghana, Afrika, Amerika, Oceánie, Karibik; častá složka smíšených systémů (např. Německo)
- Vlastnosti: jednoduchost, disproportionálnost, nadreprezentace silných a podreprezentace slabších, napomáhá bipartismu – ovšem za jistých předpokladů (viz Sartori)

Blokové hlasování (BV)

- FPTP v rámci vícemandátových obvodů – obvykle ne příliš mnoho
- Každý volič má tolik hlasů, kolik se volí poslanců (zastupitelů) – ty může rozdělit, ale nemůže je tzv. kumulovat
- Mandáty získají ti kandidáti, kteří získali největší počet hlasů
- Cca 16 zemí – Kuvajt, Mauritius, Libanon...
- Vlastnosti: jednoduchost, disproportionalita – s velikostí obvodu se se ale snižuje

Limitované hlasování (LV) / jednojmenné nepřenosné hlasování (SNTV)

- Modifikace blokového hlasování
 - LV – počet hlasů každého voliče je nižší než počet volených poslanců, ale vždycky je vyšší než jeden, hlasy nelze kumulovat
 - SNTV – totéž jako LV – jen každý volič má jediný hlas; složitá strategická koordinace pro stranu – ta musí umět rozhodnout, kolik a jaké voliče v obvodu postaví
- Alokace mandátů stejná jako u BV
- LV – Gibraltar, SNTV – do r. 1993 Japonsko, nyní Jordánsko, Afghánistán, Vanuatu

Stranické blokové hlasování (PBV)

- Odlišná podoba hlasovacích lístků
- Volič si nevybírá mezi kandidáty, ale mezi kandidátními listinami stran – hlas uděluje celé straně
- Na rozdíl od proporčního systému ale všechny mandáty získává ta strana, která obdrží největší počet hlasů!
- Vůbec nejvíce disproporční užívaný systém – ještě větší bonus pro silné strany
- Kamerun, Čad, Egypt, Pobřeží slonoviny, Singapur

Alternativní hlasování (AV)

- Jednokolová alternativa absolutní většiny
- Nazývá se též „australské hlasování“ nebo „preferenční hlasování“
- V rámci jednoho kola vyjadřuje volič několik preferencí – kandidáty na hlasovacím lístku označuje číslicemi podle toho, v jakém pořadí by je volil
- Nejprve jsou sečteny „první“ preference, pokud nikdo nezíská většinu, začne se přerozdělovat, nejslabší kandidát je vyřazen a jeho druhé preference přiřazeny zbývajícím kandidátům, takto se pokračuje až do okamžiku, kdy některý z kandidátů získá absolutní většinu prvních a dalších preferencí
- Nevýhodou je složitost a nesrozumitelnost pro řadu voličů, výhodou malé propadání hlasů nebo možnost strategického hlasování
- Různé typy dle povinnosti/volitelnosti alternativního hlasování
- V praxi takřka výhradně Pacifik: Austrálie, Fidži, Papua - N. Guinea

Účinky AV

- Produkce vítězů s absolutní většinou
- Nápomoc při agregaci příbuzných zájmů
- Zabránění tříštění hlasů
- Sofistikovaná informace ze strany voličů
- „preferenční výměna“ jako prostředek centrismu a umírněnosti politiky

Doplňkové hlasování (SV)

- Jiný mechanismus zpracování odevzdaných preferencí
- Volič označí číslicemi 1, 2, 3 kandidáty podle svého pořadí
- Pokud nikdo nezíská absolutní většinu z první preferencí, zůstávají jen dva nejúspěšnější – systém tak leží někde mezi AV a TRS
- V praxi např. starosta Londýna nebo prezident Šrí Lanky

Bordovo hlasování/Borda count (BC)

- Lze využít v jedno i vícemandátových obvodech
- Volič seřadí kandidáty – jeho hlas ale nemá přenositelný charakter – každé místo v pořadí je spojeno s určitým počtem bodů, které kandidát získá – vítězí ten kandidát, který získá největší počet bodů; nebo ve vícemandátovém obvodu více kandidátů na prvních místech
- Nauru, italská a maďarská menšina ve Slovinsku

Kumulativní hlasování (CV)

- Modifikace blokového hlasování
- Volič může své hlasy kumulovat ve prospěch menšího počtu kandidátů

Dvoukolový systém s uzavřeným 2. kolem

- Někdy též zvaný prezidentský
- Senát PČR

Dvoukolový systém s otevřeným 2. kolem

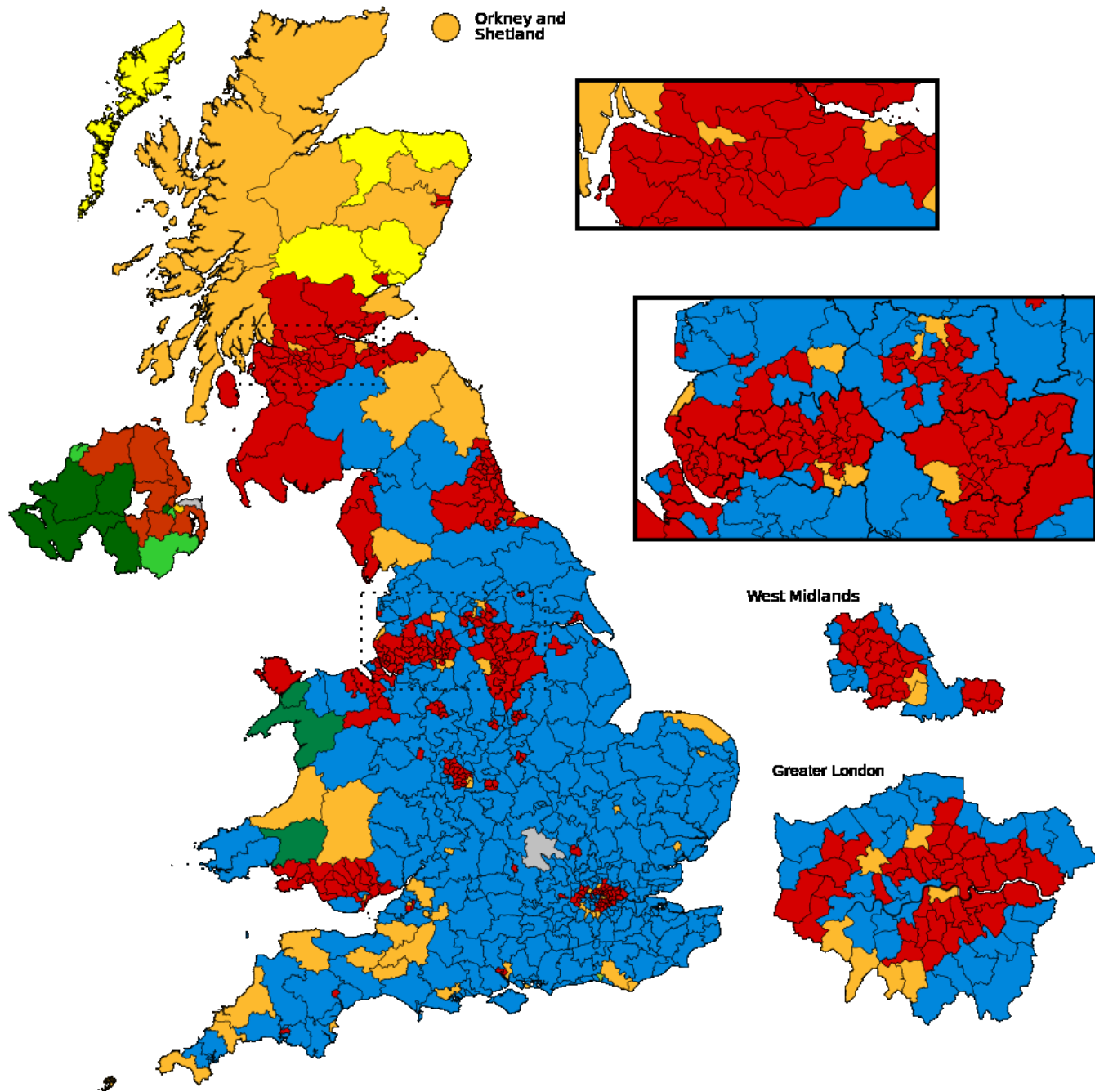
- Někdy též zvaný parlamentní
- Různé nastavení hranice pro postup do 2. kola
- Francie a dalších takřka 20 zemí – Mali, Haiti, Vietnam, SAR, Írán, Uzbekistán; součást smíšeného systému – Litva, Gruzie

Spojené Království

- Dualismus
 - Od druhé poloviny 19. století - konzervativci versus liberálové (specifické postavení Irska)
 - 1905-1935 - nahrazování liberálů labouristy - dočasný tripartismus
 - Po roce 1935 - konzervativci versus labouristé
- Souboj dle jedné konfliktní linie - levice - pravice
- Obě hlavní strany měly dlouhá desetiletí svoje bašty a ve skutečnosti se bojovalo jen o desítky mandátů (zj. Midlands)
- Od poloviny 70. let - posilování liberálních demokratů a regionalistických formací (SNP a PC)
- Po roce 2000

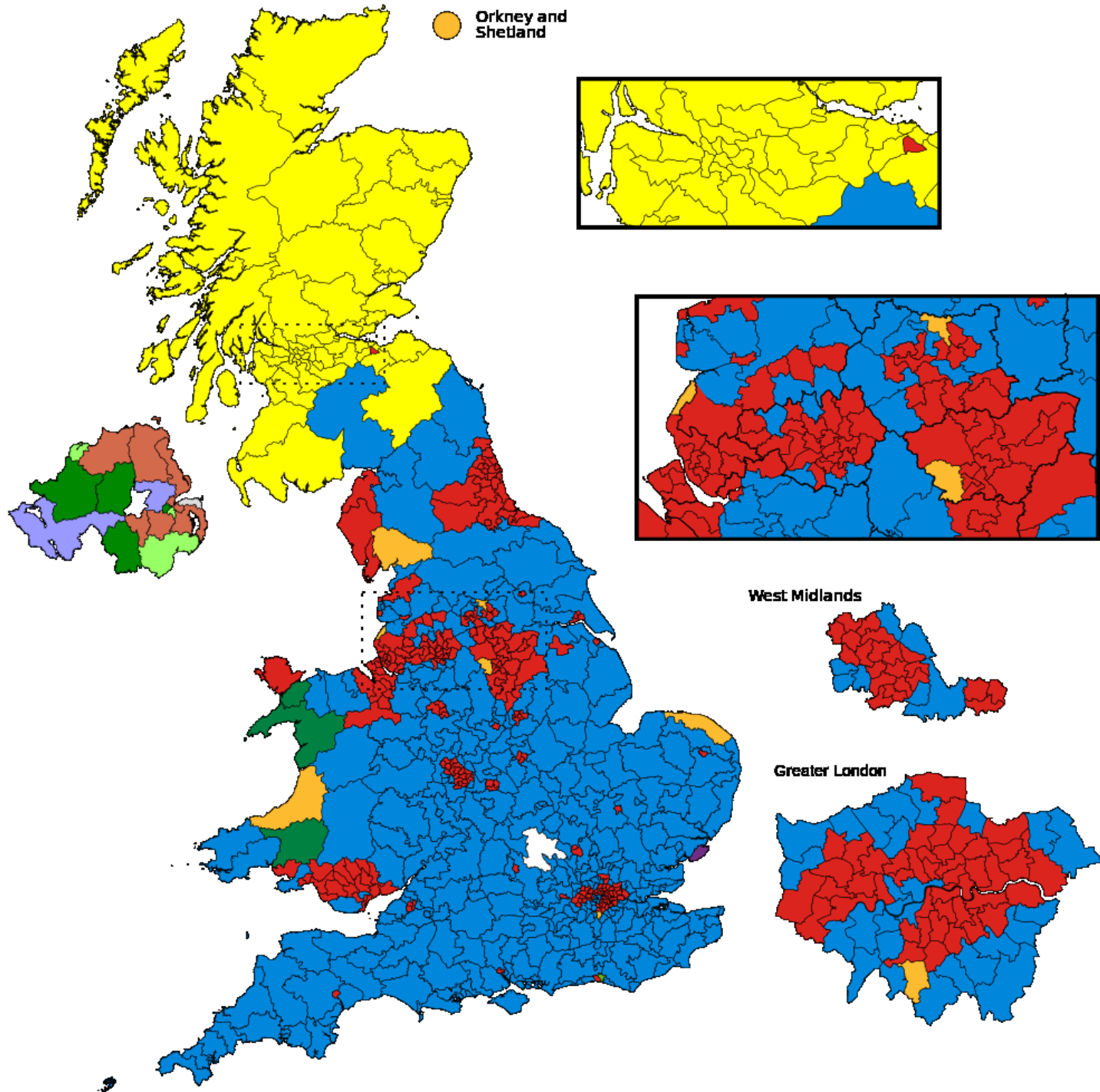
2010

výsledky

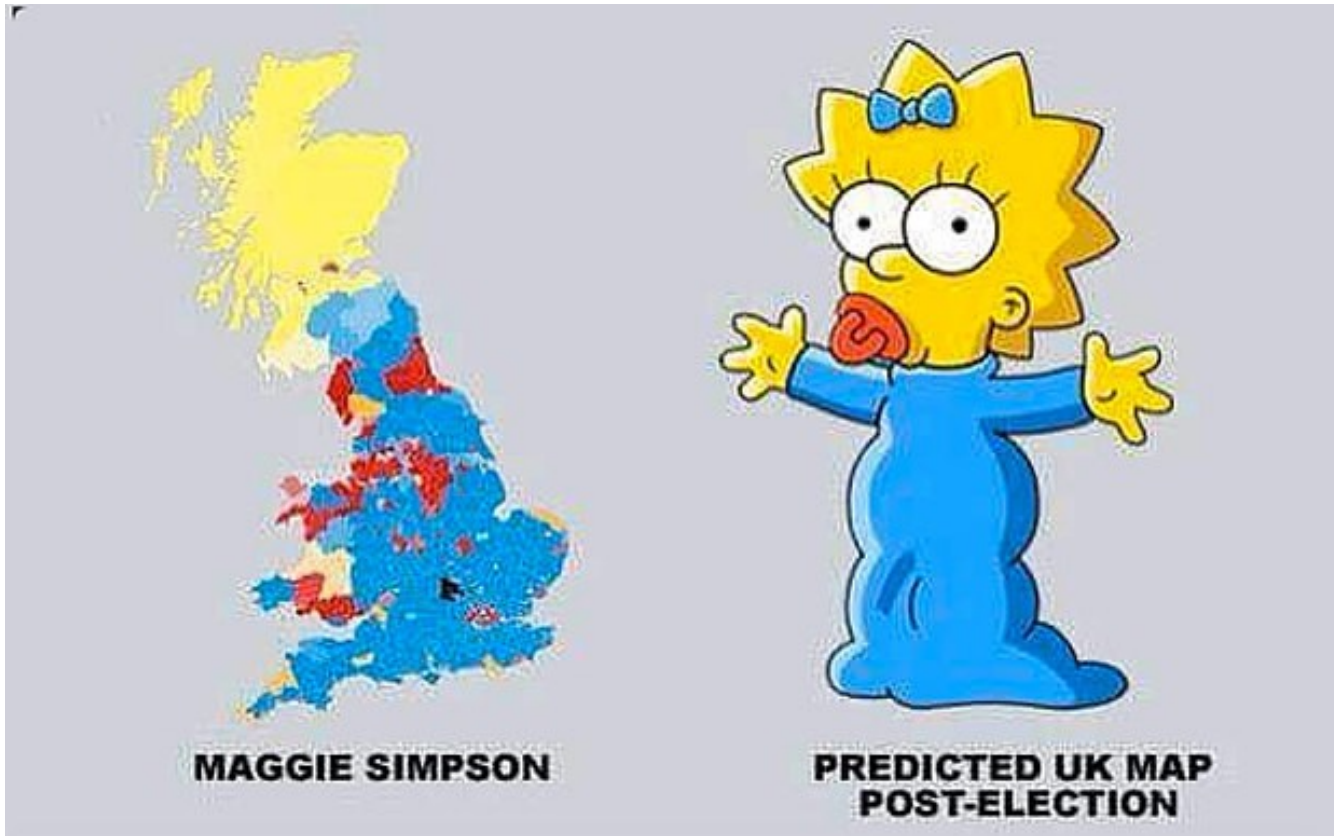

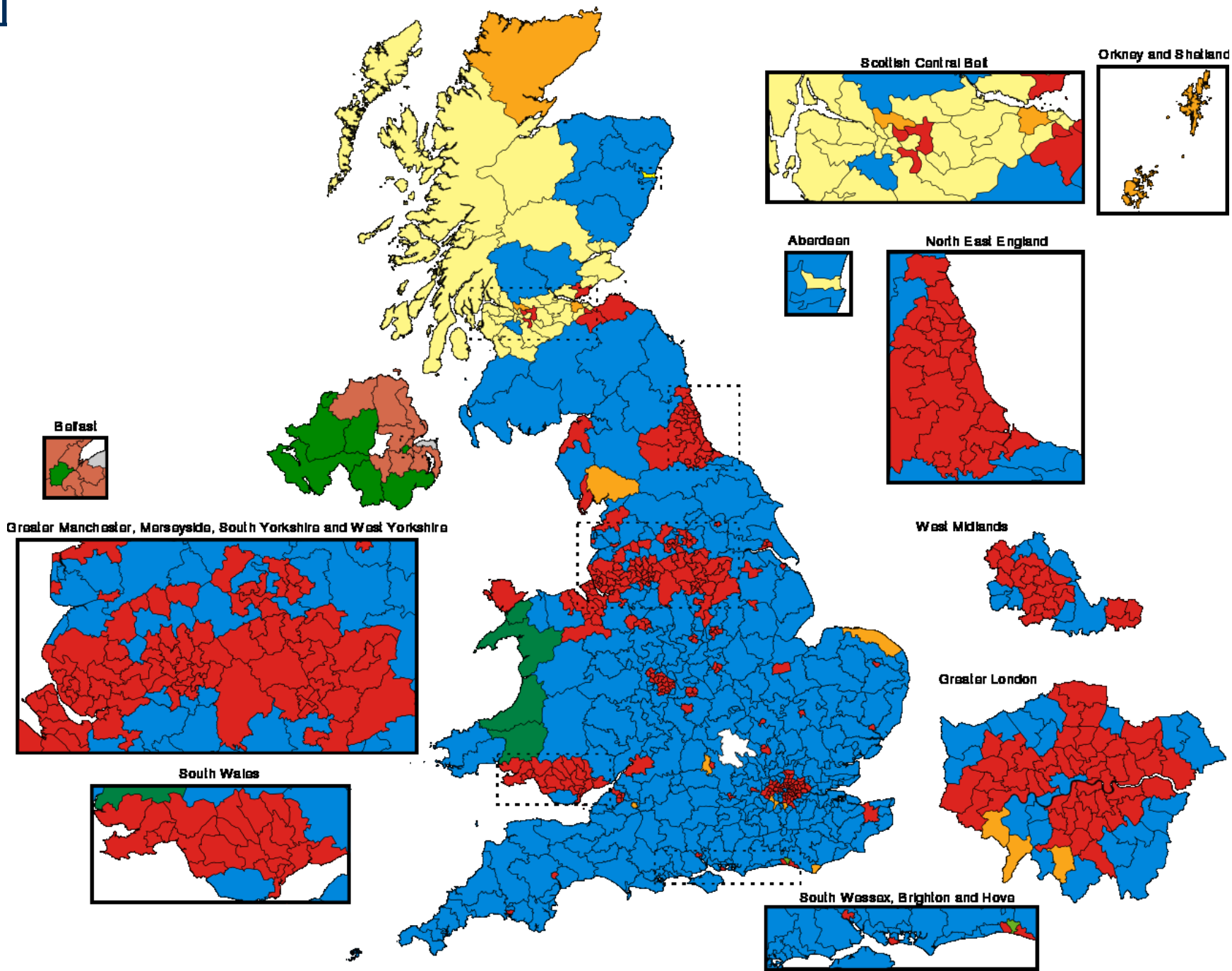
2015

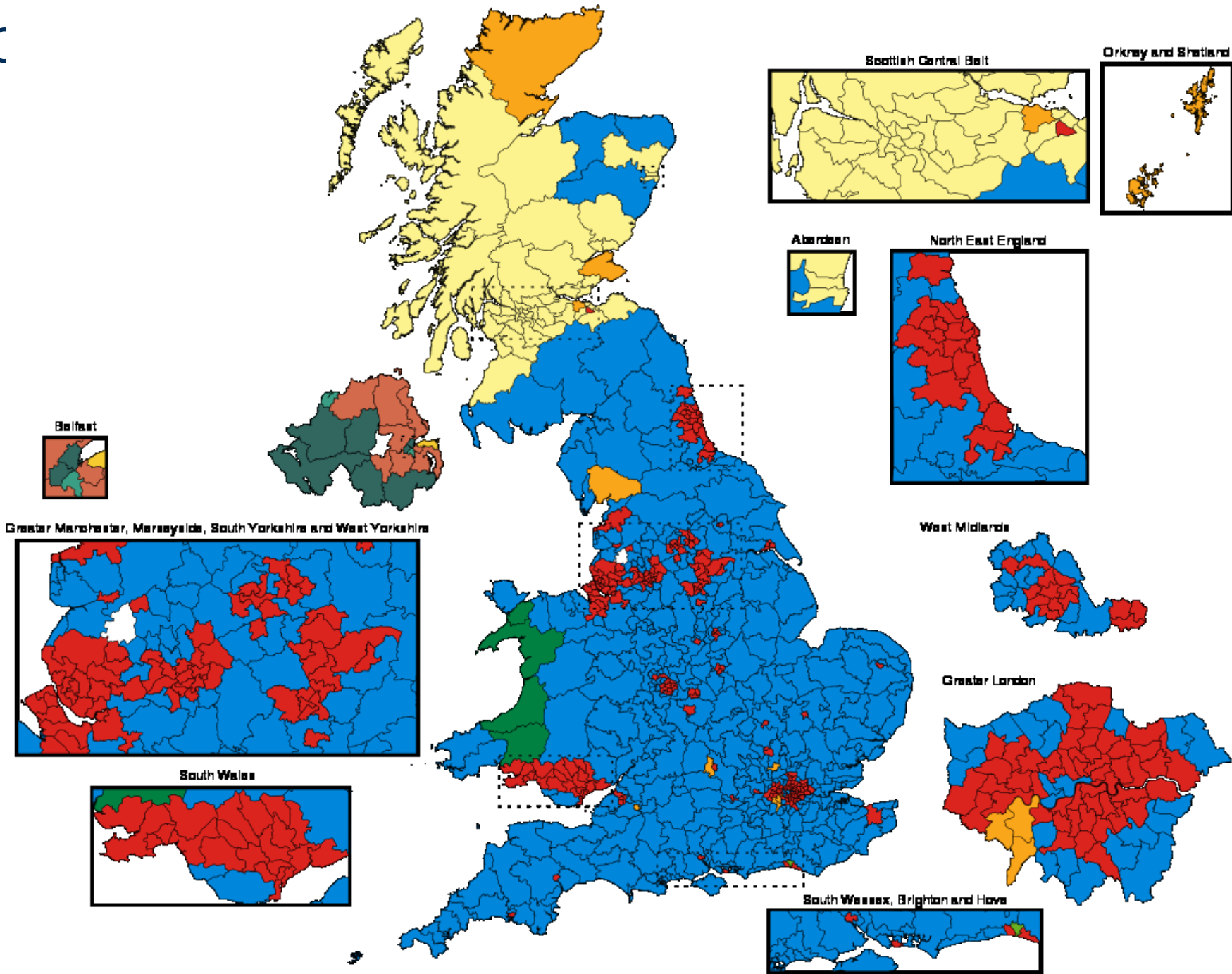
výsledky

„Maggie“

USA

- FPTP na mnoha různých úrovních, včetně voleb monokratických orgánů (guvernéři, starostové, prezident s dodatkem, že nejde o striktně přímou volbu)
- Jasná převaha dvou stran volebního typu - republikáni / demokraté

Sněmovna reprezentantů

	2012		2014	
	Podíl hlasů	Podíl mandátů	Podíl hlasů	Podíl mandátů
Rep	47,4	53,8	50,7	56,8
Dem	48,8	46,2	45,3	43,2
Lib	1,3	0	1,2	0
Ind	1,2	0	0,9	0

Kanada

- Původně dualismus LP a (P)CP
- Tradičně přítomnost lokálních stran - CCF, SCP, ND
- 80. léta nástup PQ (BQ)
- 90. léta nástup RP, krize PCP - predominance LP
- 2003 - spojení PCP a RP → CP
- Zdaleka ne vždy má vítězná strana absolutní většinu
- V současnosti krize LP, CP vítězí, ale teprve naposledy získala většinu
- Proměňující se regionalizace kanadské politiky

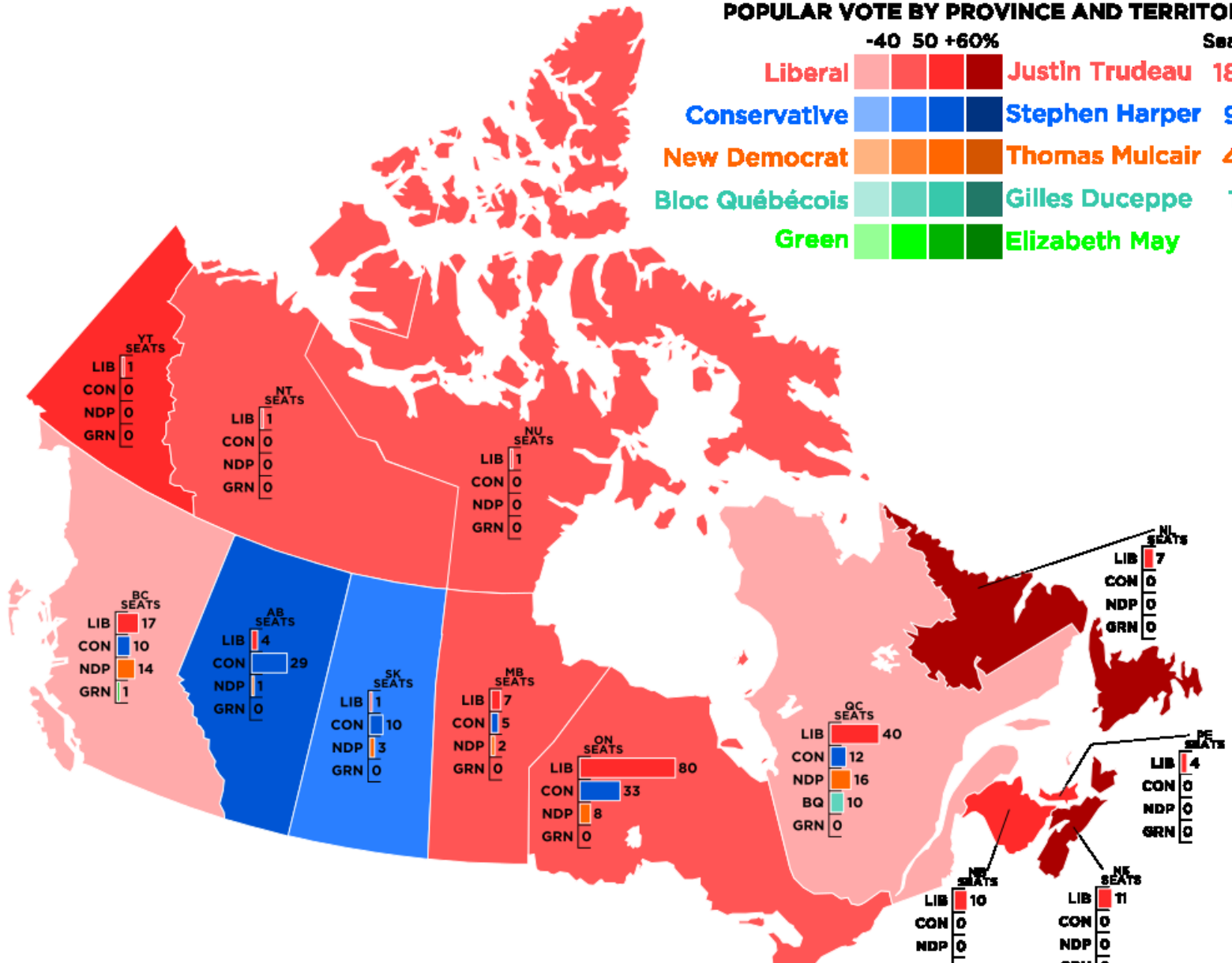
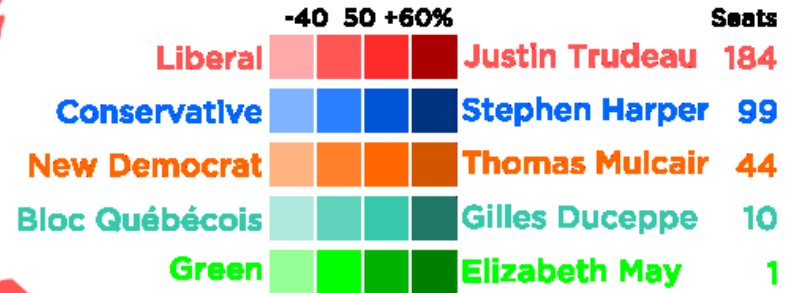

Kanada - volby do Sněmovny

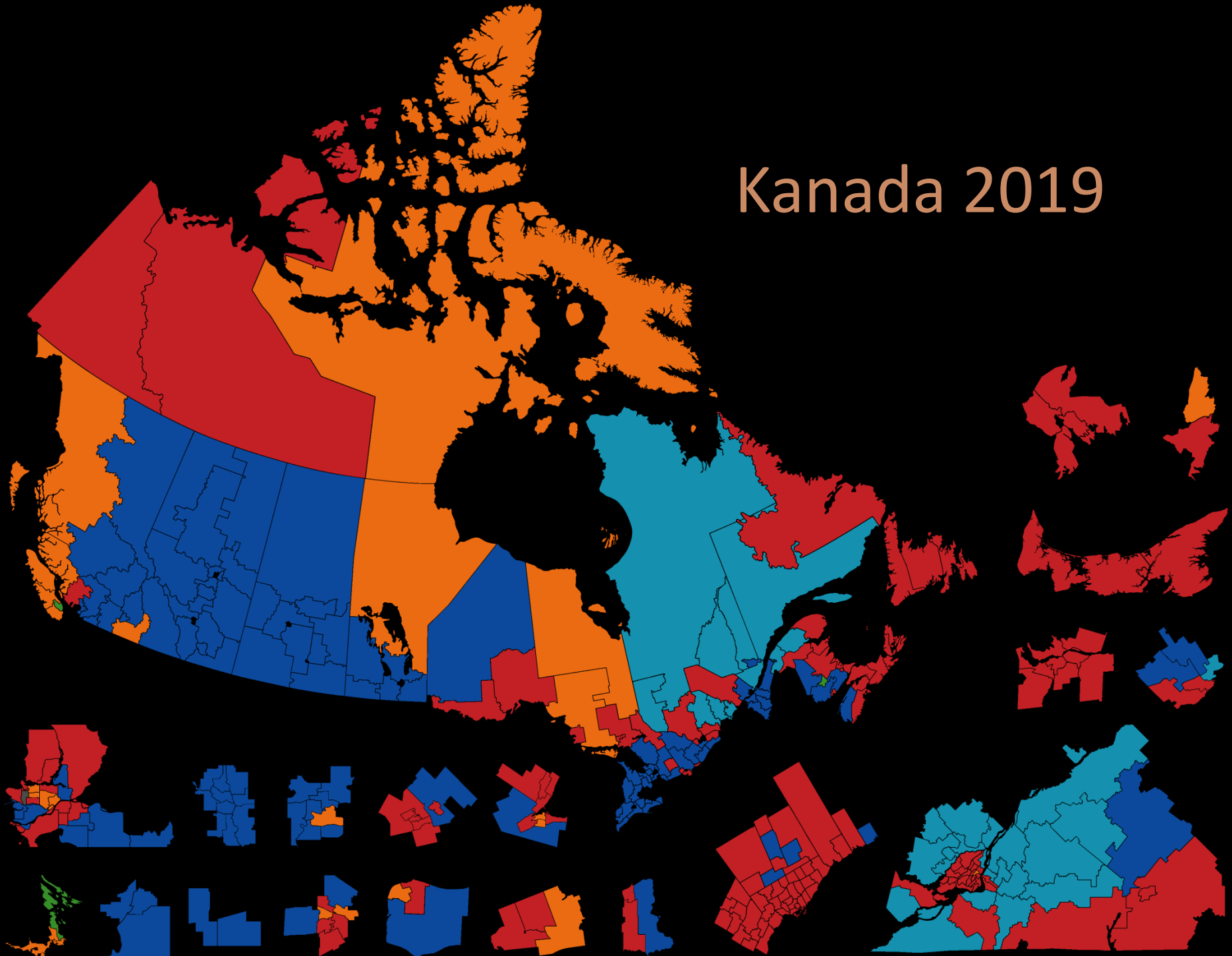
	2008			2011			2015		
	mand.	podíl mand.	podíl hlasů	mand.	podíl mand.	podíl hlasů	mand.	podíl mand.	podíl hlasů
Con	143	46,4	37,7	166	53,9	39,6	99	29,9	31,9
ND	37	15,9	26,3	103	33,4	30,6	44	13,0	19,7
Lib	77	25	18,2	34	11	18,9	184	54,4	39,5
BQ	49	12	10	4	1,3	6	10	3,0	4,7
GR	0	0	6,8	1	0,3	3,9	1	0,3	3,4
Ind	2	0,6	0,7	0	0	0,5	0	0	0,8

Kanada 2015

POPULAR VOTE BY PROVINCE AND TERRITORY

Kanada 2019

Francie

- 577 jednomandátových volebních obvodů
- V I. kole zvolen ten, kdo získá více než 50% hlasů
- Do II.kola postupují kandidáti, kteří v I. kole získají aspoň 12,5% hlasů všech oprávněných voličů – *k volbě postačuje prostá většina*
- Velmi disproporční (možná vůbec nejvíce) účinky

Duverger: „dvojpólová čtverylka“ (quadrille bipolaire)

Levice: socialisté + komunisté

versus

Pravice: gaullisté (RPR) + negaullistická pravice (UDF)

- Výměna podpory před II., resp. v některých případech už I. kolem

- 90. léta
 - zmnožení aktérů na levici i pravici: FN, environmentalisté, trockisté, euroskeptické strany levice i pravice
 - souvisí s experimentem s poměrným systémem z roku 1986 a volebními systémy užívanými v regionálních, lokálních a evropských volbách
 - souvisí ovšem i se samotným volebním systémem - nápomoc množení stran postavených na silných osobnostech
- Po roce 2000
 - pokus o sjednocení pravice - UMP, složitá situace UDF (MoDem) a jeho další štěpení - pokus o pozici 3. v pořadí
 - Socialisté hledají jiného partnera na levici - PCF vystřídána PRG a EELV

Nový trend - FN a její pokoření dvoukolového prokletí

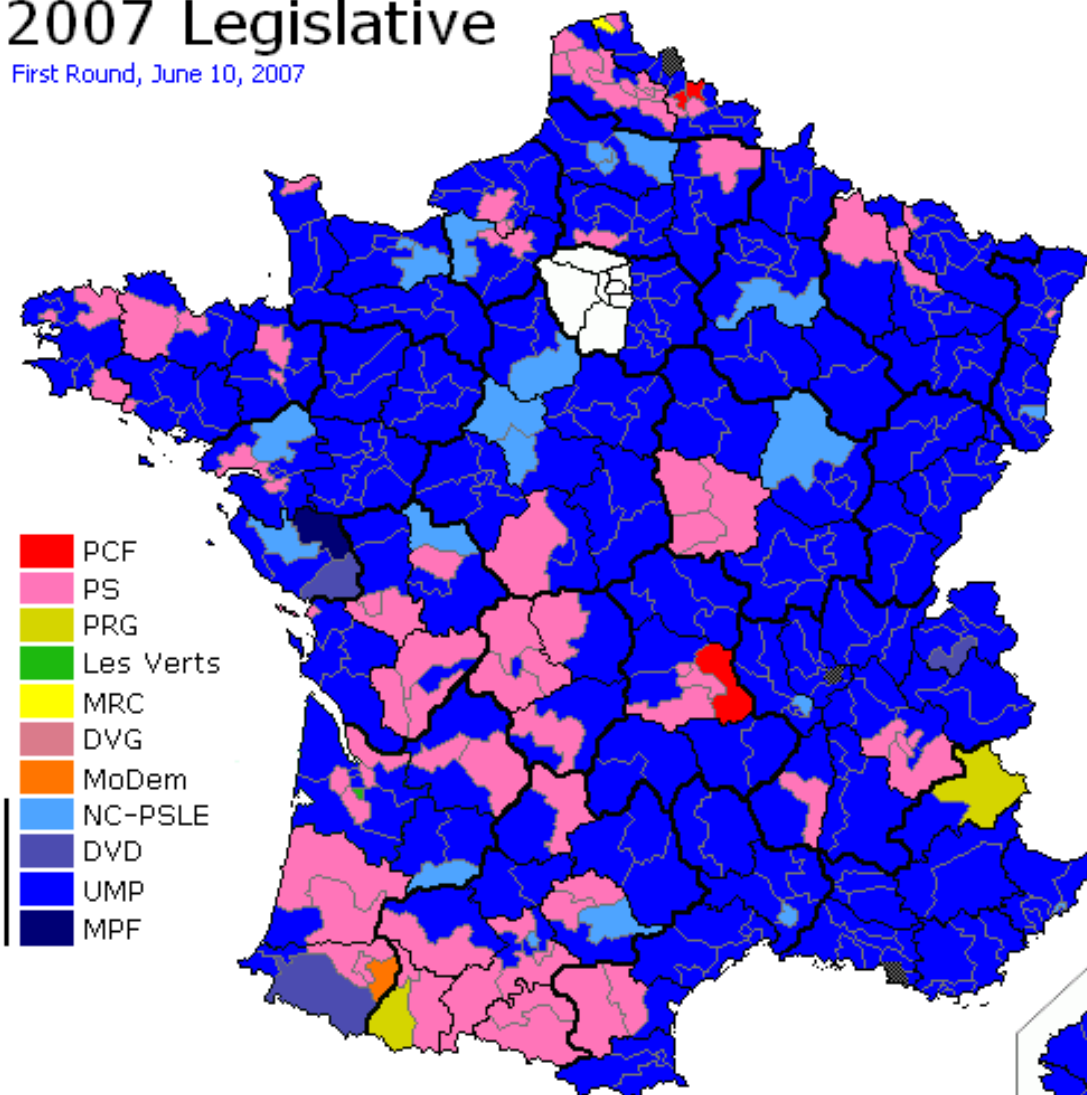
Volby v roce 2007

	PCI	PS	RPR/UMP	UDF	FN	V
Hlasy v I. kole v %	4,3	24,7	39,5	10,0	4,3	3,3
Mandáty v %	2,6	32,2	54,2	4,3	0	0,7

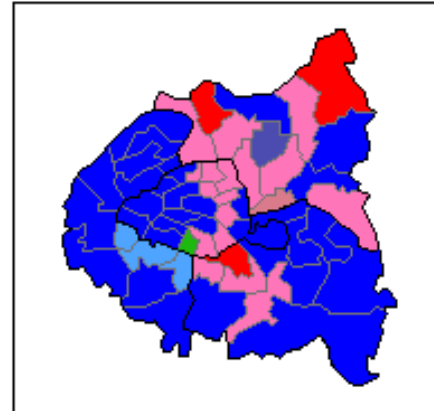
- Dominance UMP na pravici a PS na levici

2007 Legislative

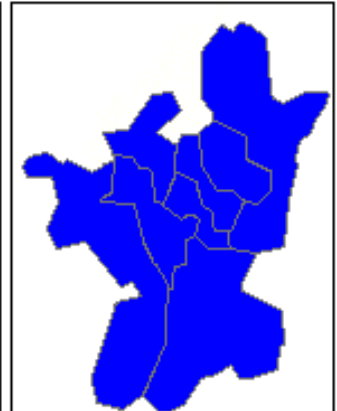
First Round, June 10, 2007

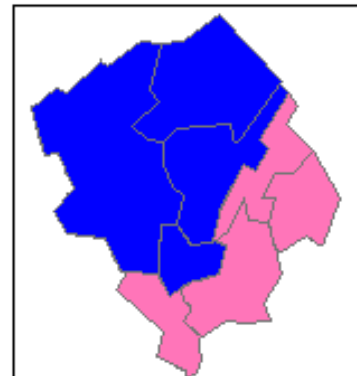
- PCF
- PS
- PRG
- Les Verts
- MRC
- DVG
- MoDem
- NC-PSLE
- DVD
- UMP
- MPF

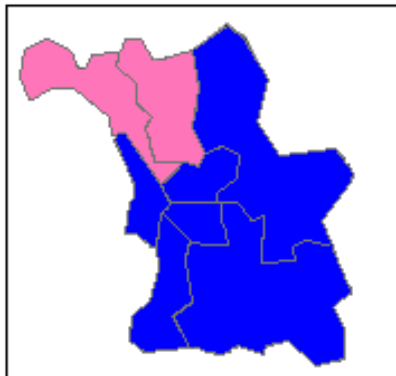
Hauts de Seine, Paris, Seine-Saint-Denis, Val de Marne

Lyon

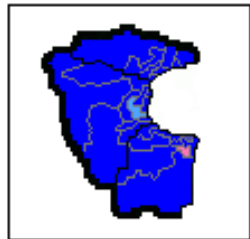
Lille

Marseille

Corse

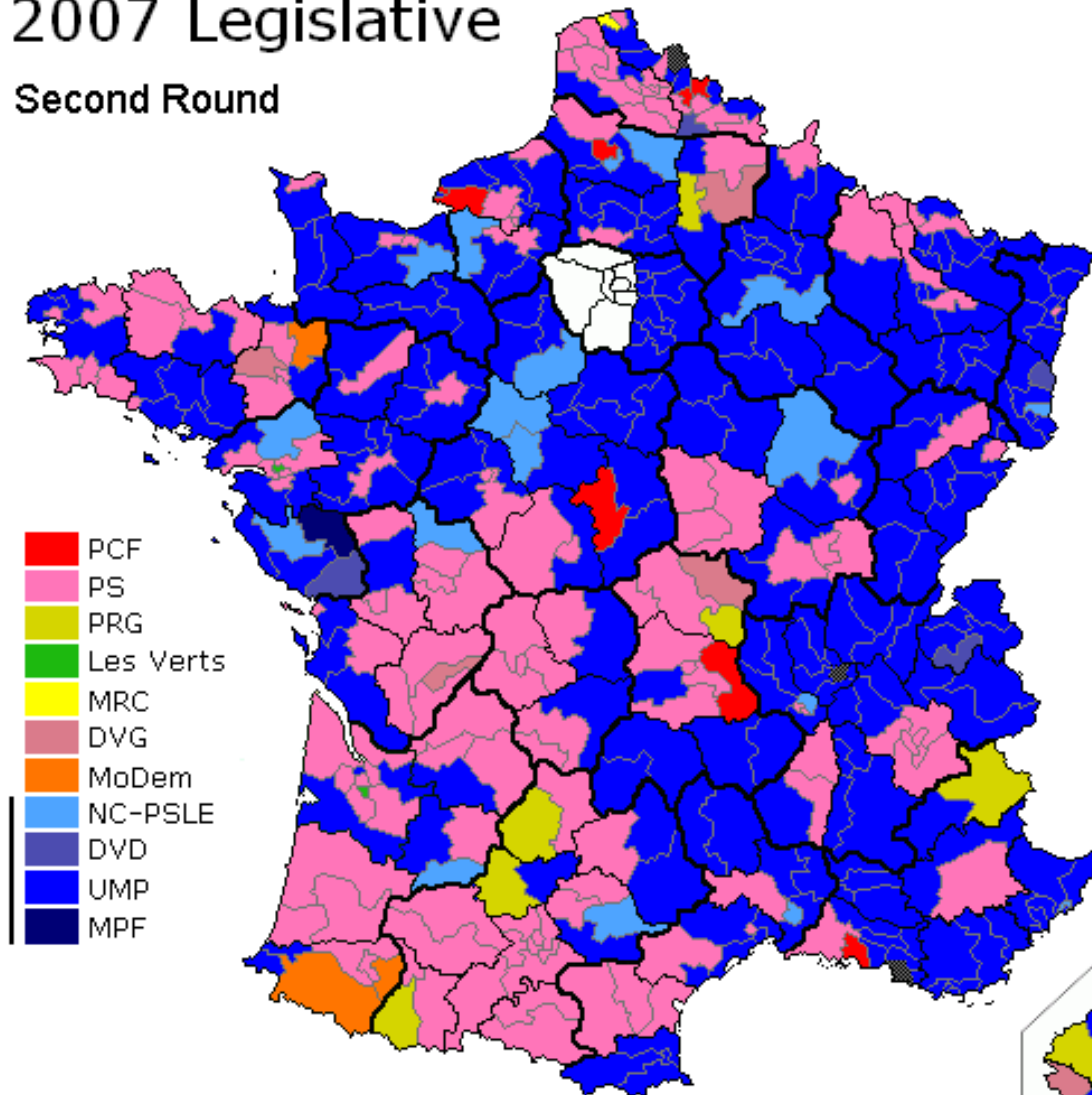

Essonne, Val d'Oise, Yvelines

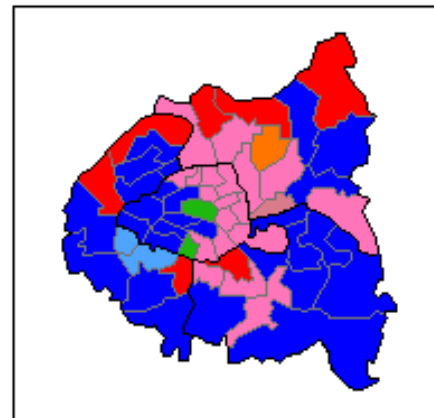
NB: The UMP includes candidates elected under the FRS, CNIP, and PR banners

2007 Legislative

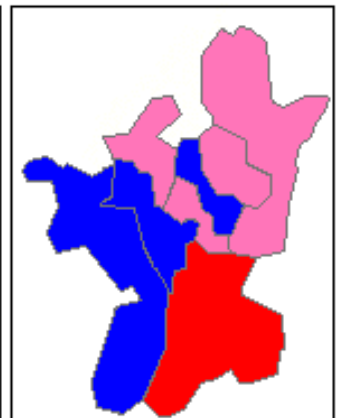
Second Round

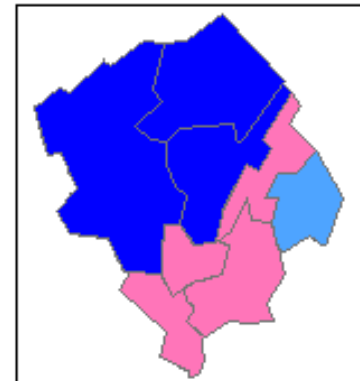
- PCF
- PS
- PRG
- Les Verts
- MRC
- DVG
- MoDem
- NC-PSLE
- DVD
- UMP
- MPF

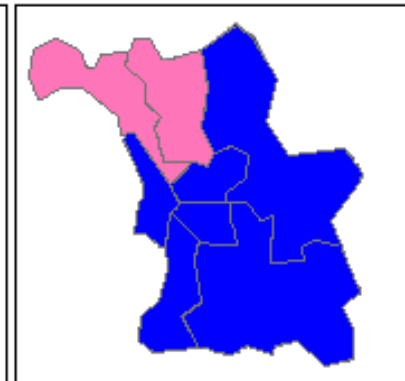
Hauts de Seine, Paris, Seine-Saint-Denis, Val de Marne

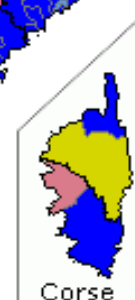
Lyon

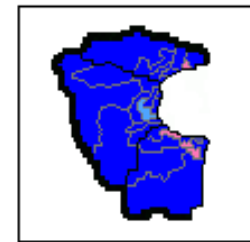
Lille

Marseille

Corse

Essonne, Val d'Oise, Yvelines

NB: The UMP includes candidates elected under the FRS, CNIP, and PR banners

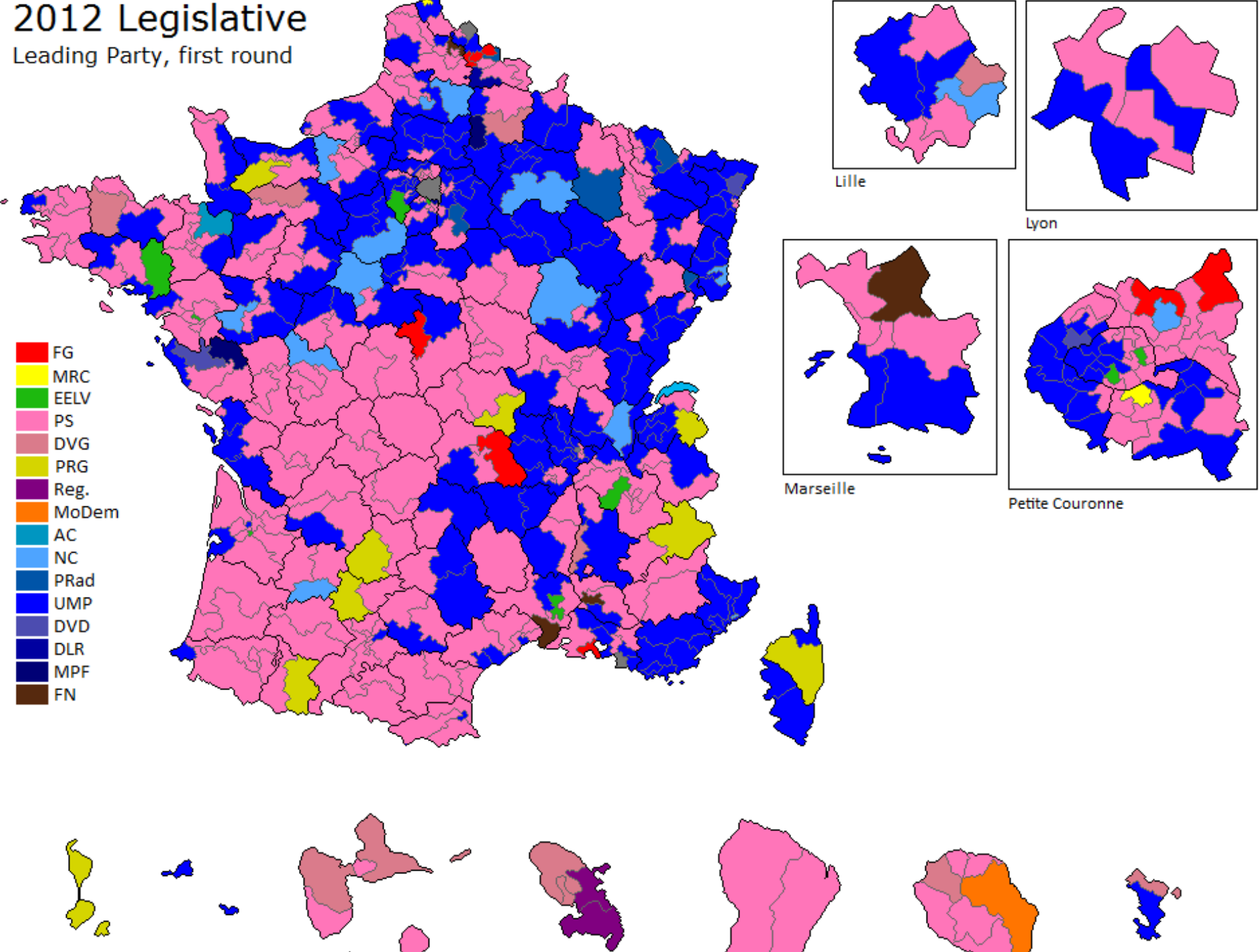
Volby v roce 2012

	PCI	PS	RPR/UMP	MoDem	FN	V
Hlasy v I. kole v %	6,9	29,4 (39,9)	27,2 (34,7)	1,7	13,6	5,5
Mandáty v %	1,7	48,5 (57,7)	33,6 (39,7)	0,4	0,4	3,0

- Dominance UMP na pravici a PS na levici
- Velmi semknuté bloky a vyrovnané síly - ve druhém kole získala levice 50 % a pravice 44 % hlasů (na ostatní zbyly paběrky v podobě necelých 6 %)

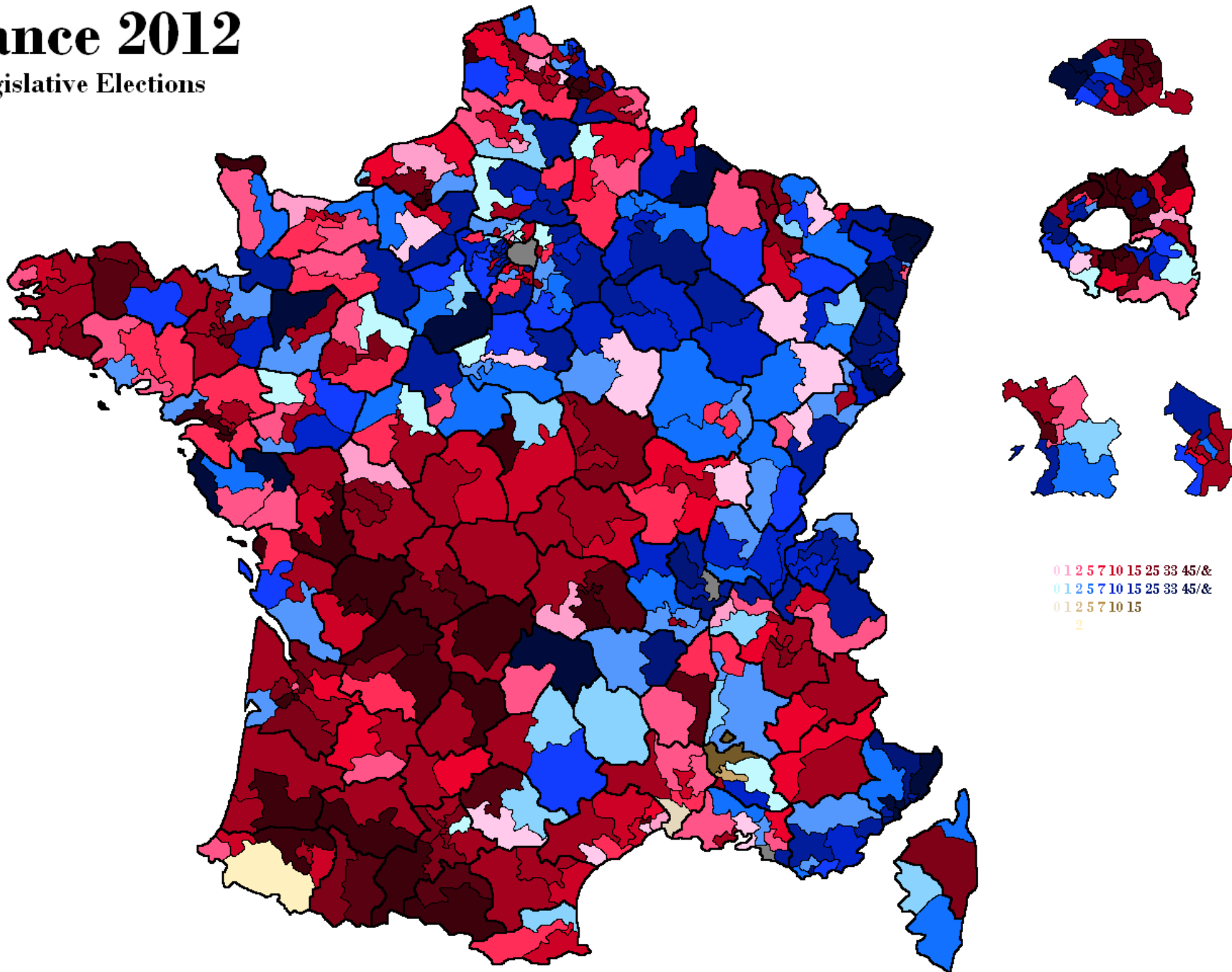
2012 Legislative

Leading Party, first round

France 2012

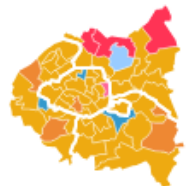
Legislative Elections

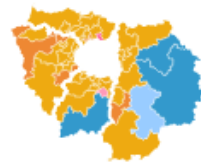
Francie 2017

Strana nebo hnutí	1. kolo	2. kolo	Mandátů	Podíl mandátů
"Macron"	28,21	43,06	308	53,4%
gaullisté	15,77	22,23	112	19,4%
MoDem	4,12	6,06	42	7,3%
PS	7,44	5,68	30	5,2%
UDI	3,03	3,04	18	3,1%
Nepodrobená Francie	11,03	4,86	17	2,9%
PCF	2,72	1,2	10	1,7%
FN	13,2	8,75	8	1,4%
ostatní	12,9	5,12	32	5,5%

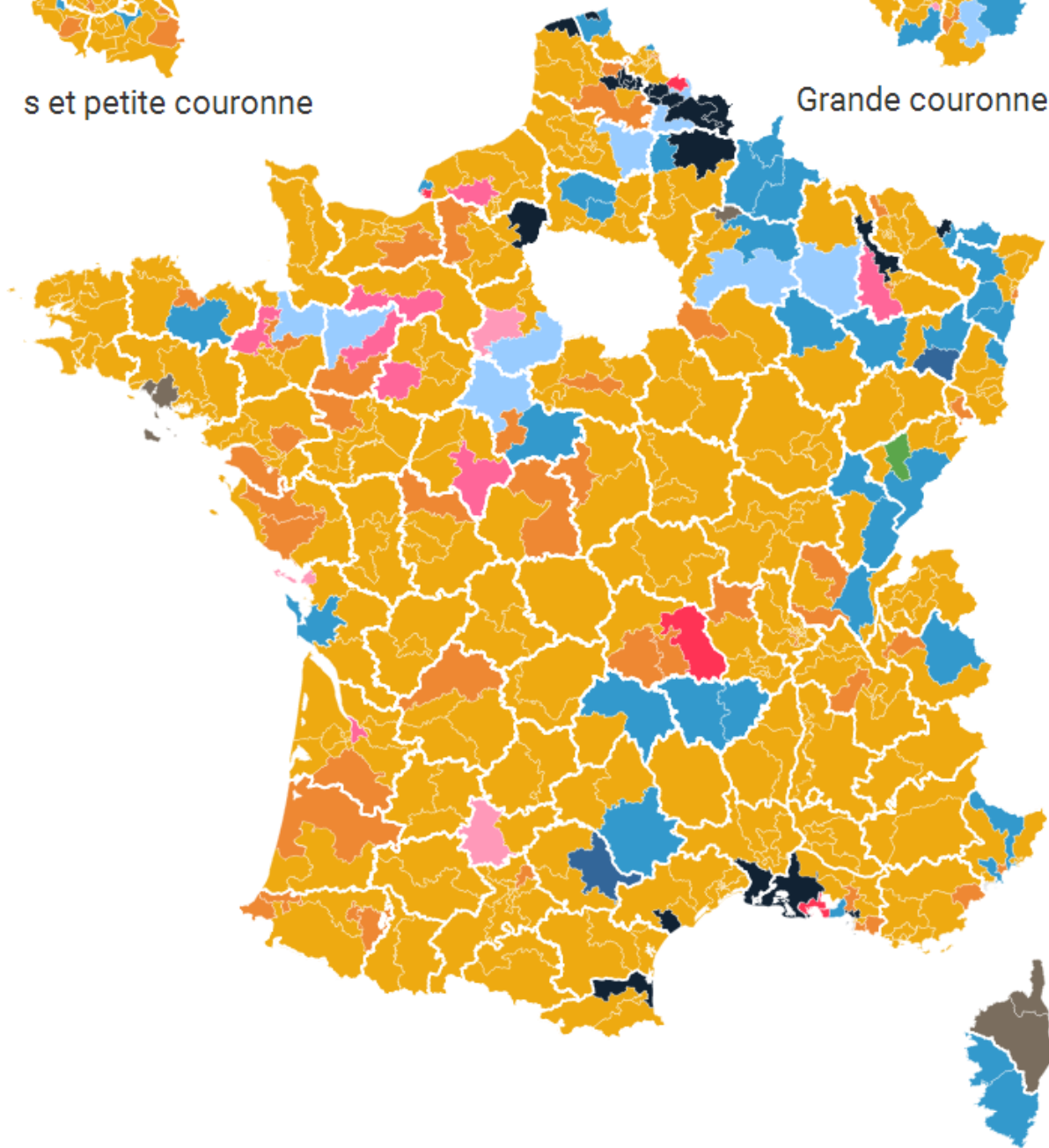

s et petite couronne

Grande couronne

2017/1.

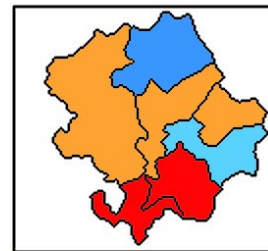
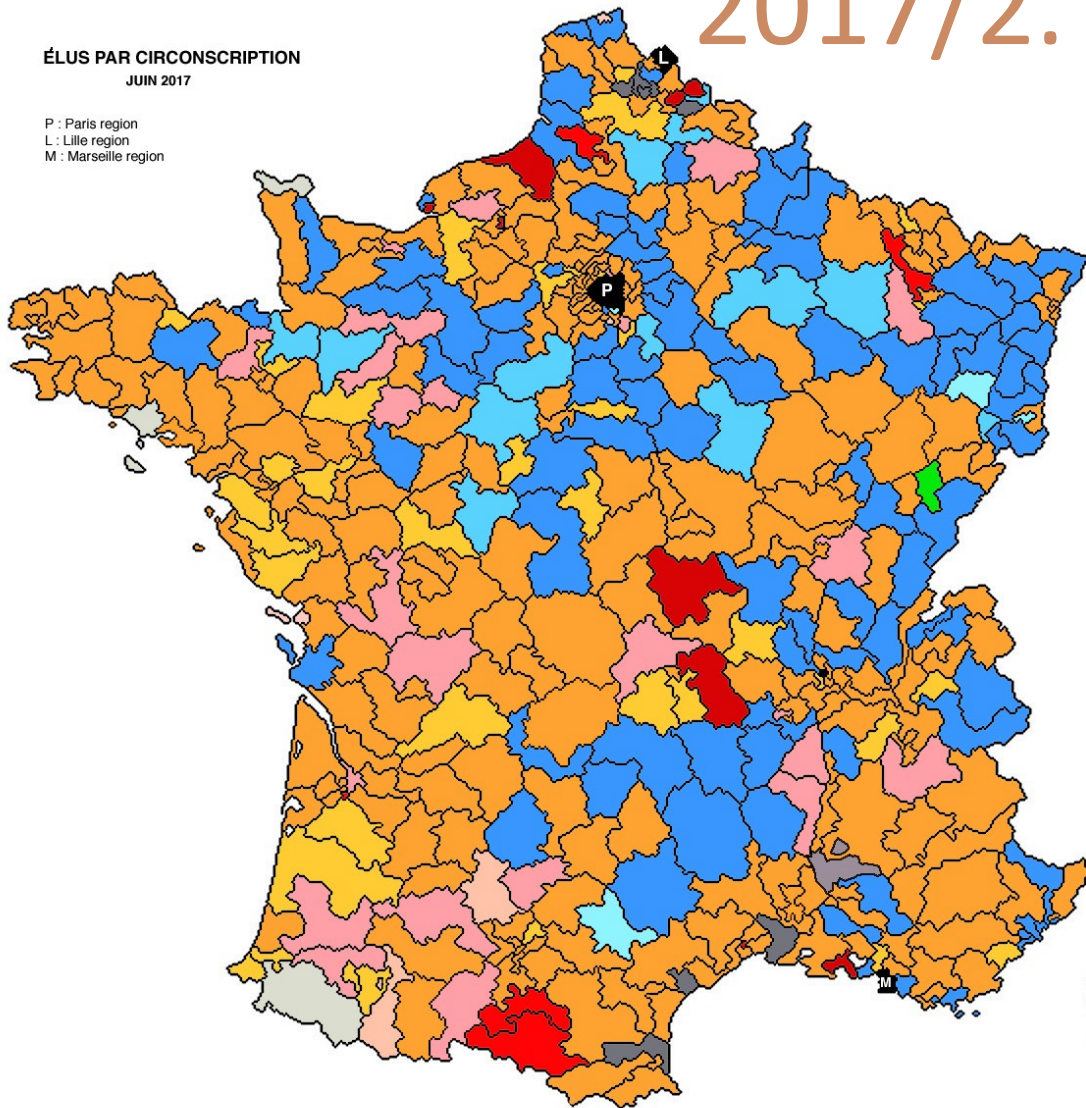

2017/2.

ÉLUS PAR CIRCONSCRIPTION JUN 2017

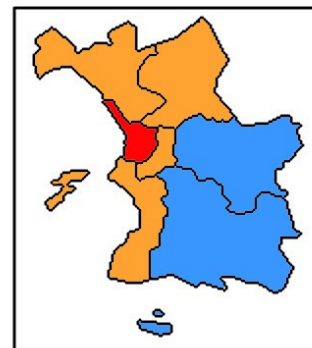
P : Paris region
L : Lille region
M : Marseille region

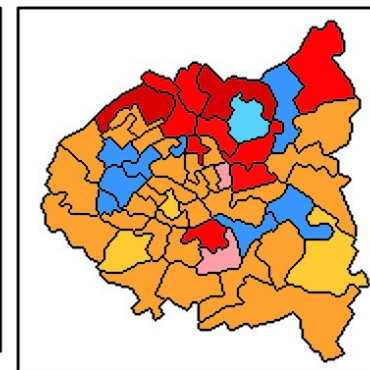
LILLE

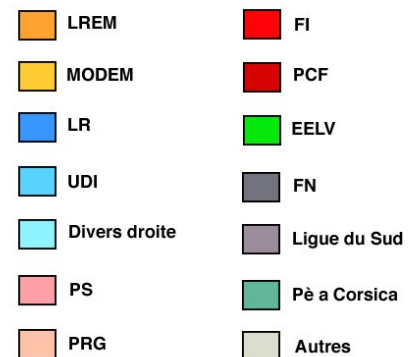
LYON

MARSEILLE

PARIS ET PETITE COURONNE

Australský AV v praxi

- Až do I. světové války soupeření labouristů a pravice, pak agrární krize ohrožující pravici > změna z FPTP na AV
- Zavedení AV – nástup farmářské strany, stojící mezi Lab a Nat, schopné získávat druhé preference od obou
- Postupem času došlo k vytvoření tripartismu s bipolárním mechanismem – Lab versus Lib/Nat (dnes rozšířené o regionální uskupení)

Austrálie 2019

Strana/koalice	% hlasů	mandáty	% mandátů
Liberal/National Coalition	41,44%	77	50,99%
Labor	33,34%	68	45,03%
Greens	10,40%	1	0,66%
Independents	3,40%	3	1,99%
<i>Liberal</i>	<i>27,99%</i>	<i>44</i>	<i>29,14%</i>
<i>Liberal National Queensland</i>	<i>8,67%</i>	<i>23</i>	<i>15,23%</i>
<i>National</i>	<i>4,51%</i>	<i>10</i>	<i>6,62%</i>
<i>Country Liberal</i>	<i>0,27%</i>	<i>0</i>	<i>0,00%</i>

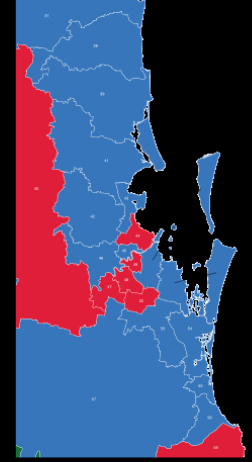
Darwin (NT)

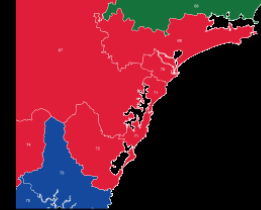
Townsville (QLD)

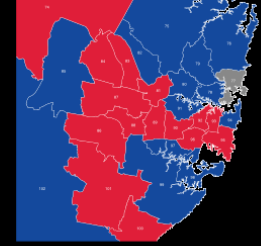
Brisbane (QLD)

Central Coast Region (NSW)

Sydney (NSW)

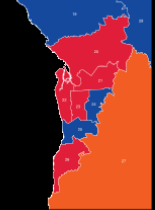
Canberra (ACT)

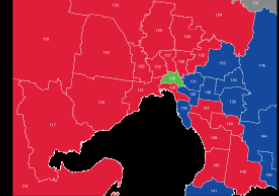
Jarvis Bay (ACT)

Adelaide (SA)

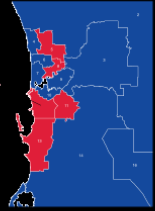
Melbourne (VIC)

Hobart (TAS)

Perth (WA)

Liberal Party 44 SEATS
LEADER: Scott Morrison

Liberal-National Party 23 SEATS
LEADER: Deb Frecklington

National Party 10 SEATS
LEADER: Michael McCormack

Labor Party 68 SEATS
LEADER: Bill Shorten

Independent 3 SEATS

The Australian Greens 1 SEAT
LEADER: Richard Di Natale

Centre Alliance 1 SEAT
LEADER: N/A

Katter's Australian Party 1 SEAT
LEADER: Bob Katter

77 COALITION SEATS

ELECTORAL DIVISIONS

Western Australia	13. Brand	22. Hindmarsh	33. Capricornia	47. Oxley	59. Richmond	73. Roberts	87. McMahon	101. Macarthur	110. Indi	124. McEwen	138. Goldstein	148. Lyons
Durack	14. Canning	23. Adelaide	34. Maranoa	46. Moreton	60. Page	74. Macquarie	88. Fowler	102. Hume	111. Nicholls	125. Scullin	139. Isaacs	150. Franklin
	15. Forrest	24. Sturt	35. Flynn	49. Griffith	61. Cowper	75. Berowra	89. Blaxland	103. Whitlam	112. Bendigo	126. Cooper	140. Dunkley	151. Clark
	16. Swan	25. Flinders	36. Darling	50. New England	62. New England	76. Macintyre	90. Wentworth	104. Orlin	113. Mallee	127. Wille	141. Bligh	

Prezidentské volební systémy

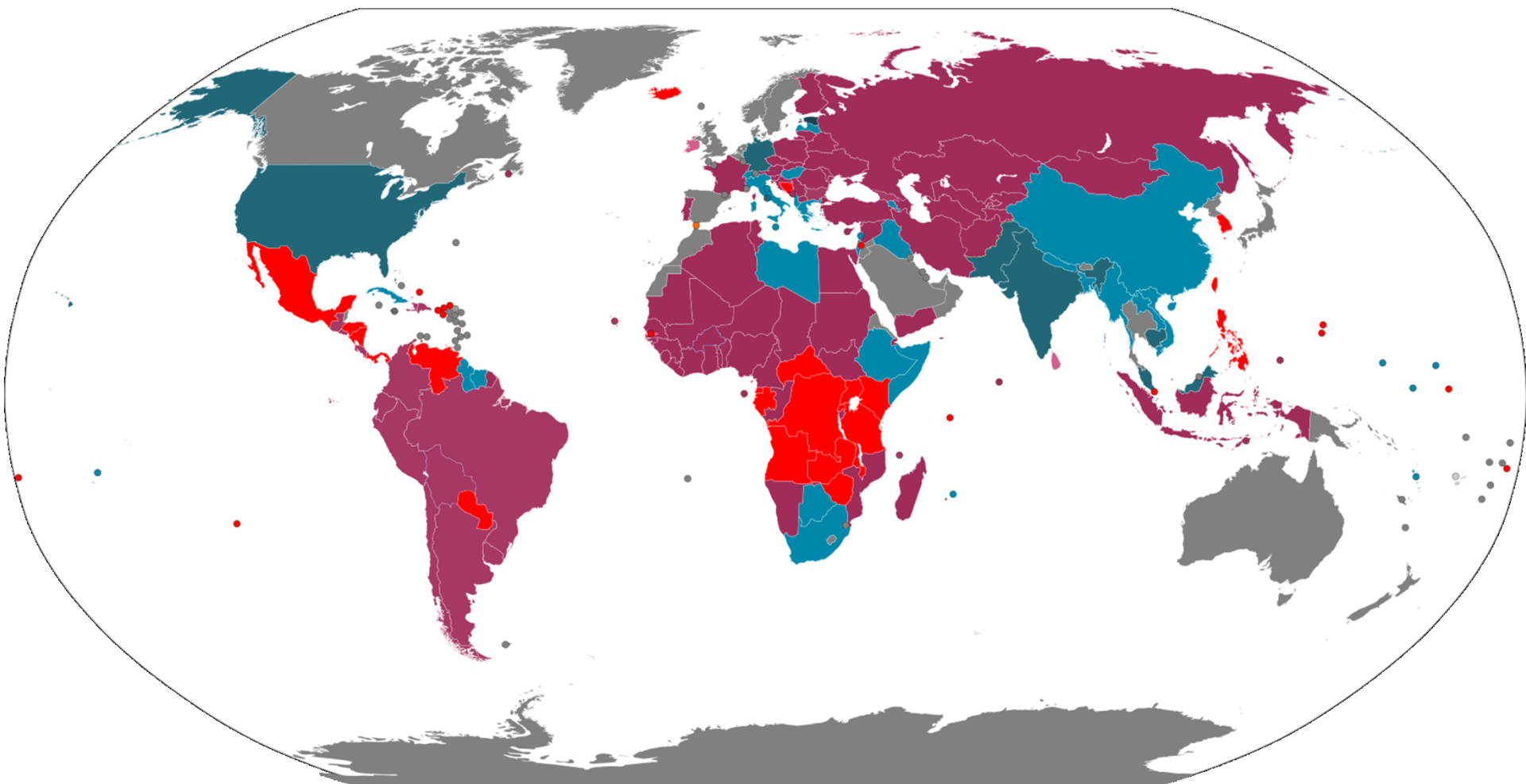
přímé / nepřímé

Přímé

- Jednokolové
 - FPTP - Mexiko, Island, Bosna a Hercegovina
 - AV - Irsko, Republika Srbská v BiH
 - SV – Šrí Lanka
- Dvoukolové – celkem skoro 90 zemí
 - Uzavřené 2. kolo - Francie, Brazílie, Finsko, Rakousko, Česko, Slovensko...

Prezidentské volební systémy

[vysoká škola]

SYSTEMY POMĚRNÉHO ZASTOUPENÍ V PRAXI

Systemy poměrného zastoupení

- Velká variabilita:
 - *Velikost volebního obvodu*
 - *Volební formule (přepočítavací metody)*
 - *Počet skrutinií*
 - *Volební klauzule*
 - *Prémie*
 - *Charakter kandidátky (míra personalizace)*
- důsledkem je nestejně silná reprezentativita a proporcionalita
 - SPZ může mít proporční i většinový efekt!!!

- Nejdůležitější proměnná volebních systémů - „district magnitude“ (M)
- Označuje počet mandátů, které se rozdělují ve volebním obvodu
- 3 kategorie volebních obvodů
 - *Malé (2-4)*
 - *Střední (5-9)*
 - *Velké (10 a více)*
- Čím menší volební obvody, tím větší disproportionality (rozdíl mezi podílem hlasů a podílem mandátů)
- Efekt „zrcadlení“ (podíl hlasů = podíl mandátů) nastává s obvody s 20 a více mandáty

Volební formule

- Nutná souvislost každého systému poměrného zastoupení *(viz rozhodnutí ÚS, díky kterému nyní není možné uskutečnit volby!)*
- Matematické metody, které slouží k převodu hlasů na mandáty
- 2 hlavní skupiny:
 - volební kvóty
 - volební dělitele

- V češtině též „volební číslo“
- V zahraničí – metody nejvyšších zbytků (*largest remainder*)
- 2 veličiny
 - S – celkový počet křesel (*seats*)
 - V – celkový počet hlasů (*votes*)
- Obvykle nedokáží rozdělit všechny mandáty a jsou proto doplňovány:
 - na úrovni obvodu – např. metodou nejvyššího zbytku nebo nejvyššího průměru
 - na úrovni státní - více skrutinií a další matematické metody

Kvóty

$$Q = V / S$$

V = celkový počet platných hlasů v konkrétním volebním obvodu

S = počet mandátů v konkrétním volebním obvodu

Volební kvóty

- *Hareova kvóta* - $Q = V / S$
- *Hagenbach-Bischoffova kvóta* - $Q = V / (S + 1)$
- *Imperialiho kvóta* - $Q = V / (S + 2)$
- *posílená Imperialiho kvóta* - $Q = V / (S + 3)$
- *Hare-Niemeyerova metoda* $S_s = (V_v \times S) / V$
 - Nepočítá ale mandátové číslo, nýbrž přímo počet mandátů, které kandidující strana získá (S_s). Počet hlasů, které strana obdržela ve volbách (V_v), se vynásobí celkovým počtem přidělovaných mandátů a takto získané číslo se vydělí celkovým počtem odevzdaných hlasů.

Hagenbach-Bischoffova kvóta - příklad 1

Počet mandátů: 6

$$Q = V / (S + 1)$$

Počet kandidujících stran: 5

$$Q = 1000 / 7$$

$$Q = 143$$

	strana A	strana B	strana C	strana D	strana E	součet
Hlasů	485	290	140	75	10	1000
Q = 143	3	2	0	0	0	
zbytek	56	4	140	75	10	
největší zbytek	0	0	1	0	0	
Celkem mandátů	3	2	1	0	0	6

Hagenbach-Bischoffova kvóta - příklad 2

Počet mandátů: 9

$$Q = V / (S + 1)$$

Počet kandidujících stran: 6

$$Q = 1000 / 10$$

$$Q =$$

	Strana A	Strana B	Strana C	Strana D	Strana E	Strana F
Hlasy	120	240	300	180	40	120
Q =						
zbytek						
největší zbytek						
Celkem mandátů						

Imperialiho kvóta - příklad 1

Počet mandátů: 6

$$Q = V / (S + 2)$$

Počet kandidujících stran: 5

$$Q = 1000 / 8$$

$$Q = 125$$

	strana A	strana B	strana C	strana D	strana E	součet
Hlasů	485	290	140	75	10	1000
Q = 143	3	2	1	0	0	
zbytek	110	40	15	75	10	
největší zbytek	0	0	0	0	0	
Celkem mandátů	3	2	1	0	0	6

Imperialiho kvóta - příklad 2

Počet mandátů: 9

$$Q = V / (S + 1)$$

Počet kandidujících stran: 6

$$Q = 1000 / 11$$

$$Q =$$

	Strana A	Strana B	Strana C	Strana D	Strana E	Strana F
Hlasy	120	240	300	180	40	120
Q =						
zbytek						
největší zbytek						
Celkem mandátů						

Volební dělitelé

- Metody, které dělí počet hlasů, které strana získala číselnou řadou
- Nejvyšší dosažené podíly získávají mandáty
- Při použití jsou vždy rozděleny všechny mandáty v prvním skrutiniu na úrovni daného volebního obvodu

- **D'Hondtův dělitel**
 - užívá dělení číselnou od 1; v systému poměrného zastoupení nejpoužívanější; mírně zvýhodňuje silné strany
- **Imperialiho dělitel**
 - stejný postup jako i D'Hondtova, jen se vynechává dělení číslem 1; výrazně posiluje velké strany
- **Saint-Lagüeho dělitel**
 - užívá dělení číselnou řadou lichých čísel, tedy 1, 3, 5...; posiluje slabší strany
- **Vyrovňovací Saint-Lagüeho dělitel**
 - užívá dělení číselnou řadou lichých čísel, ale nezačíná 1, nýbrž odmocninou ze dvou; má smíšený efekt
- **Dánský dělitel**
 - užívá dělení číselnou řadou 1, 4, 7, 10...; užívá se jen k alokaci kompenzačních mandátů

D'Hondtův dělitel - příklad 1

Počet mandátů: 6

Počet kandidujících stran: 5

	strana A		strana B		strana C		strana D		strana E	
Hlasů	485		290		140		75		10	
dělitel: 1	485	1.	290	2.	140	6.	75		10	
dělitel: 2	242,5	3.	145	5.	70		37,5		5	
dělitel: 3	161,7	4.	96,7		46,7		25		3,3	
dělitel: 4	121,3		72,5		35		18,8		2,5	
Celkem mandátů		3		2		1		0		0

Uzavírací klauzule

- také „volební práh“, „umělý volební práh“ nebo „volební klauzule“
- zákonem stanovené procento hlasů, které musí strany překročit, aby jim přiděleny mandáty
- cílem je snížení stranické fragmentace
 - Nejčastěji 5% (ČR, Slovensko, Německo, Estonsko, Polsko, Chorvatsko, Lotyšsko...), ale i 8% Lichtenštejsko, 10% Turecko, 17% Řecko (1974-1981), 2% Izrael, Dánsko, 3% Španělsko, Řecko ...

- Kromě umělého volebního prahu existuje i přirozený volební práh – udává skutečnou procentuální hranici k zisku poslaneckého mandátu - vzniká v důsledku působení různých faktorů volebního inženýrství

Charakter kandidátních listin

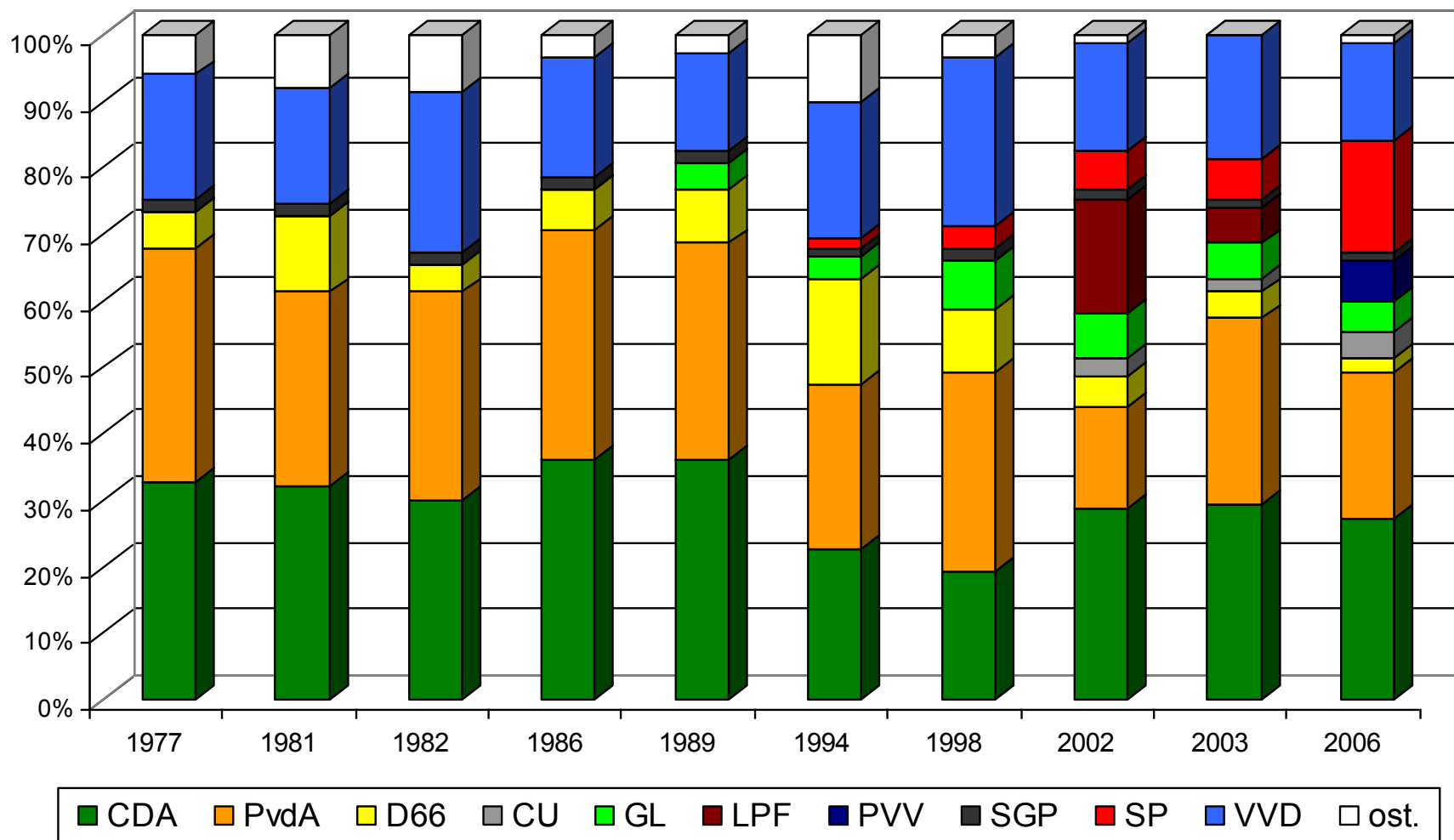
- Kritérium: do jaké míry může volič do kandidátní listiny zasahovat
- 3 typy kandidátních listin
 - Přísně vázané kandidátní listiny
 - Vázané kandidátní listiny
 - Volné kandidátní listiny

Nizozemsko

- Segmentovaná země
- Jeden z nejvíce proporčních systémů vůbec
 - Jeden volební obvod ($M = 150$)
 - Hareova kvóta + metoda nejvyšších průměrů (jen pro hlasy nerozdělené při prvním výpočtu; druhého výpočtu se zúčastňují pouze strany, které získaly aspoň 1 mandát)
 - Klauzule ve výši - 0,67%

Nizozemsko - rozdělení mandátů (1977-2006)

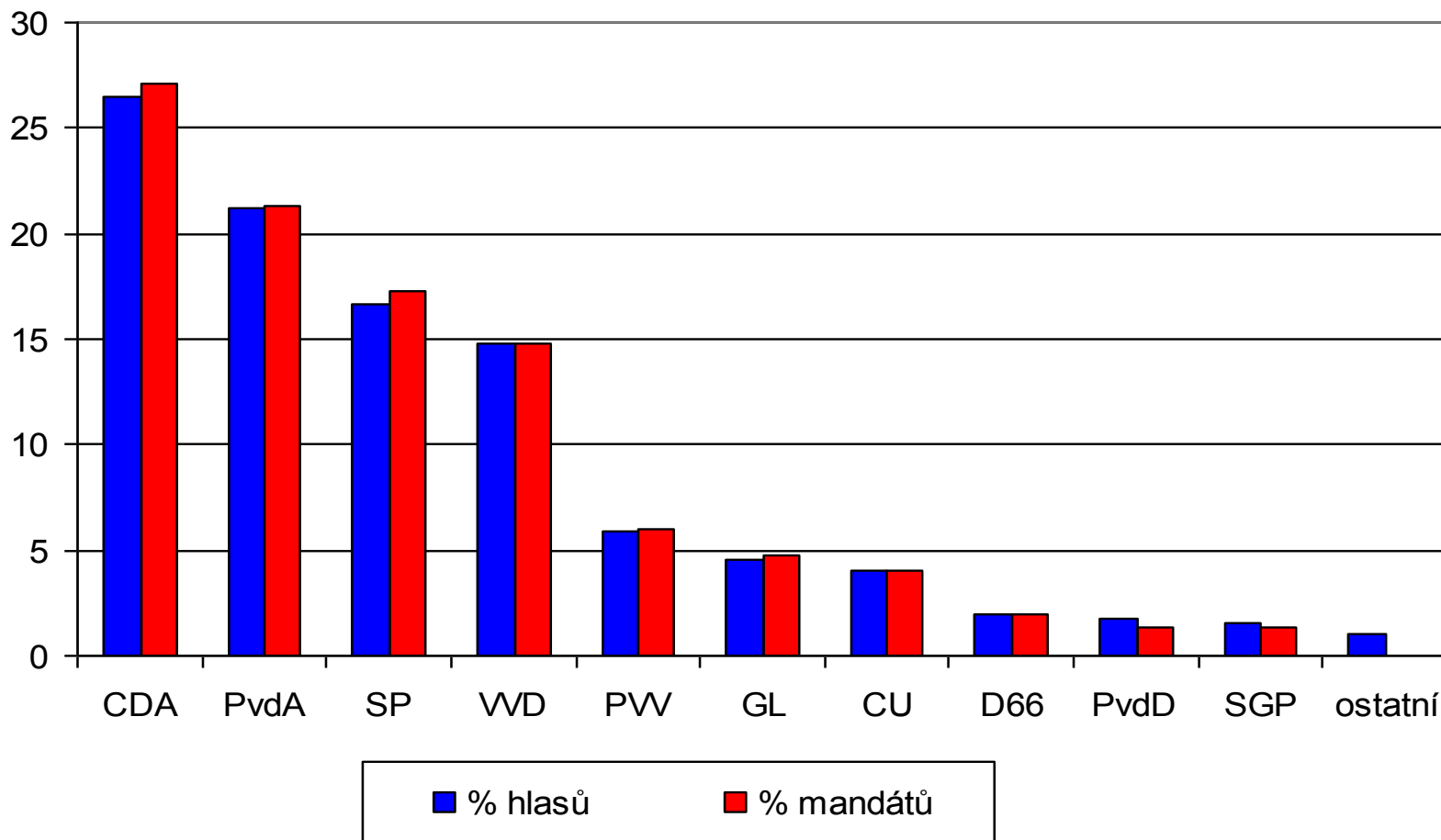

Nizozemsko - volby 2006

	mandáty	% hlasů	% mandátů
CDA	41	26,5	27,1
PvdA	33	21,2	21,3
SP	25	16,7	17,3
VVD	22	14,8	14,8
PVV	9	5,9	6
GL	7	4,6	4,8
CU	6	4	4
D66	3	2,0	2
PvdD	2	1,8	1,3
SGP	2	1,6	1,3
ostatní	–	1	–
Celkem	150	100	100

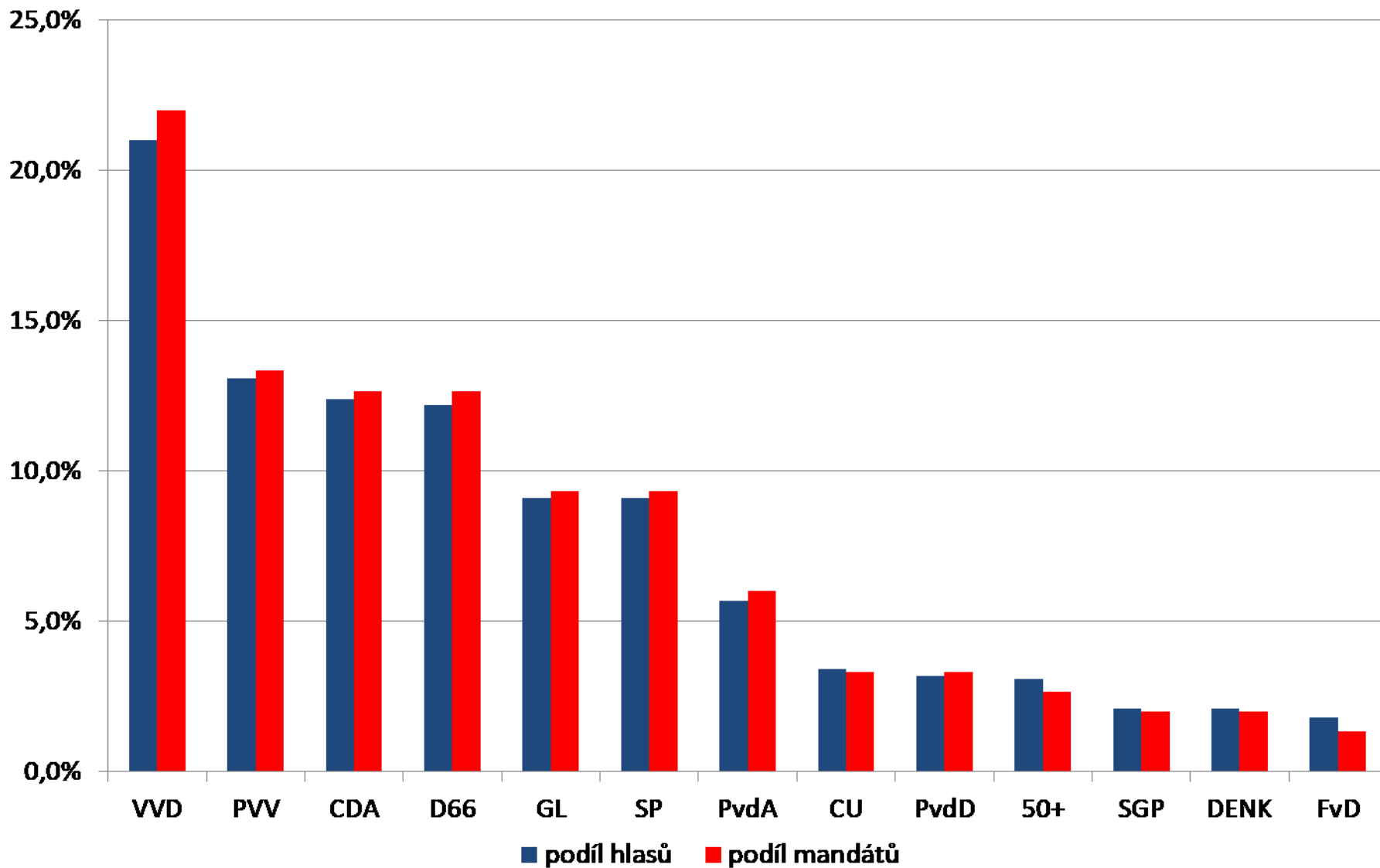
Porovnání podílu hlasů a mandátů 2006

Nizozemsko - volby 2017

	podíl hlasů	mandátů	podíl mandátů
VVD	21,0%	33	22,0%
PVV	13,1%	20	13,3%
CDA	12,4%	19	12,7%
D66	12,2%	19	12,7%
GL	9,1%	14	9,3%
SP	9,1%	14	9,3%
PvdA	5,7%	9	6,0%
CU	3,4%	5	3,3%
PvdD	3,2%	5	3,3%
50+	3,1%	4	2,7%
SGP	2,1%	3	2,0%
DENK	2,1%	3	2,0%

Porovnání podílu hlasů a mandátů 2017

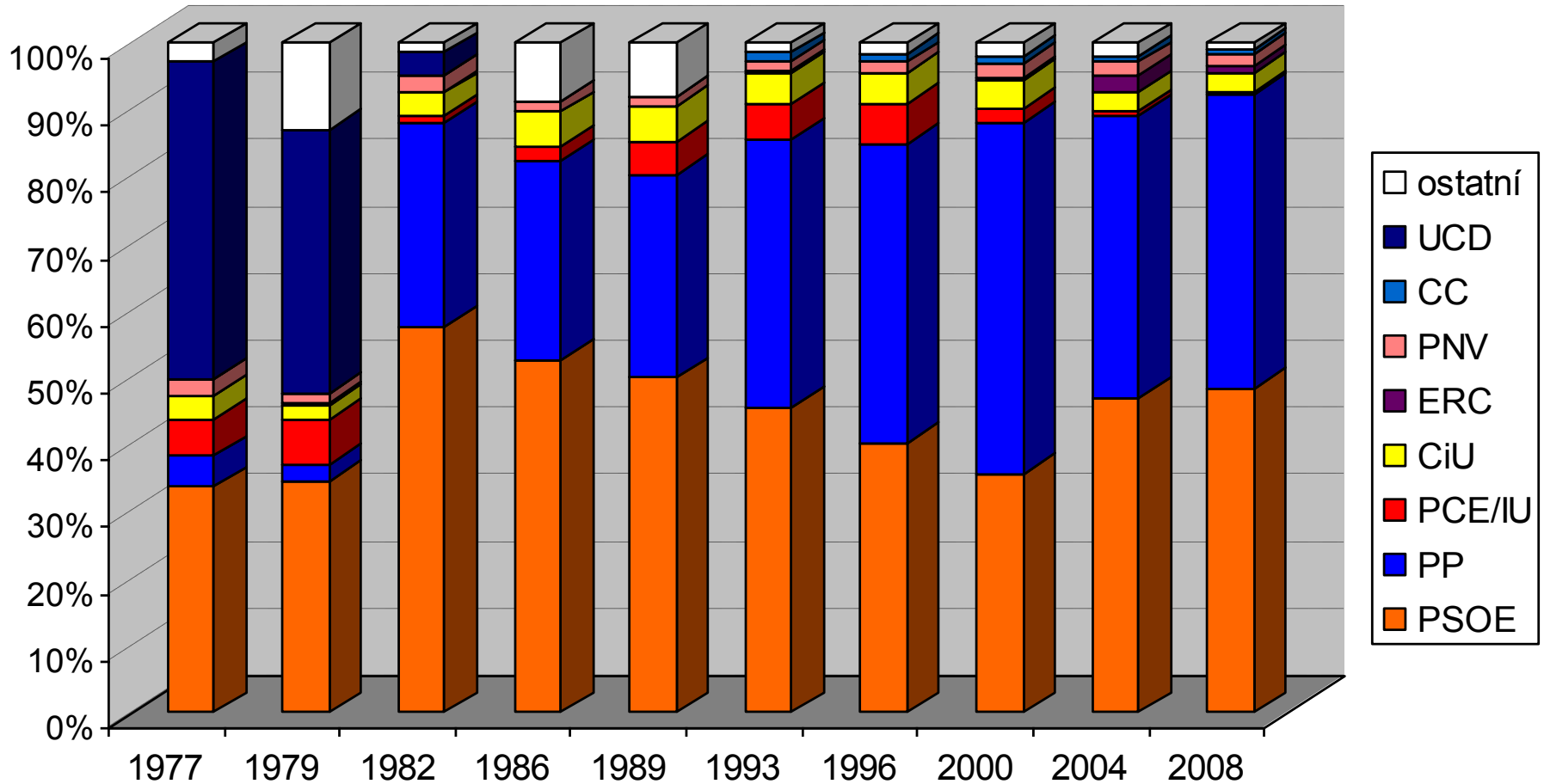

- nejtypičtější případ **tzv. majorizovaného PR**
- vyšší míra disproporcionality než u relativního většinového systému v USA !
 - 350 poslanců
 - 50 volebních obvodů (provincie) - velké rozdíly ve velikosti 2 - 34 (velké ale jen Barcelona a Madrid - oba přes 30, zbylé 4-8 mandátů) / + 2 jednomandátové v.o. (Ceuta, Melilla)
 - D'Hondtův dělitel
 - 3 % klauzule na úrovni provincie

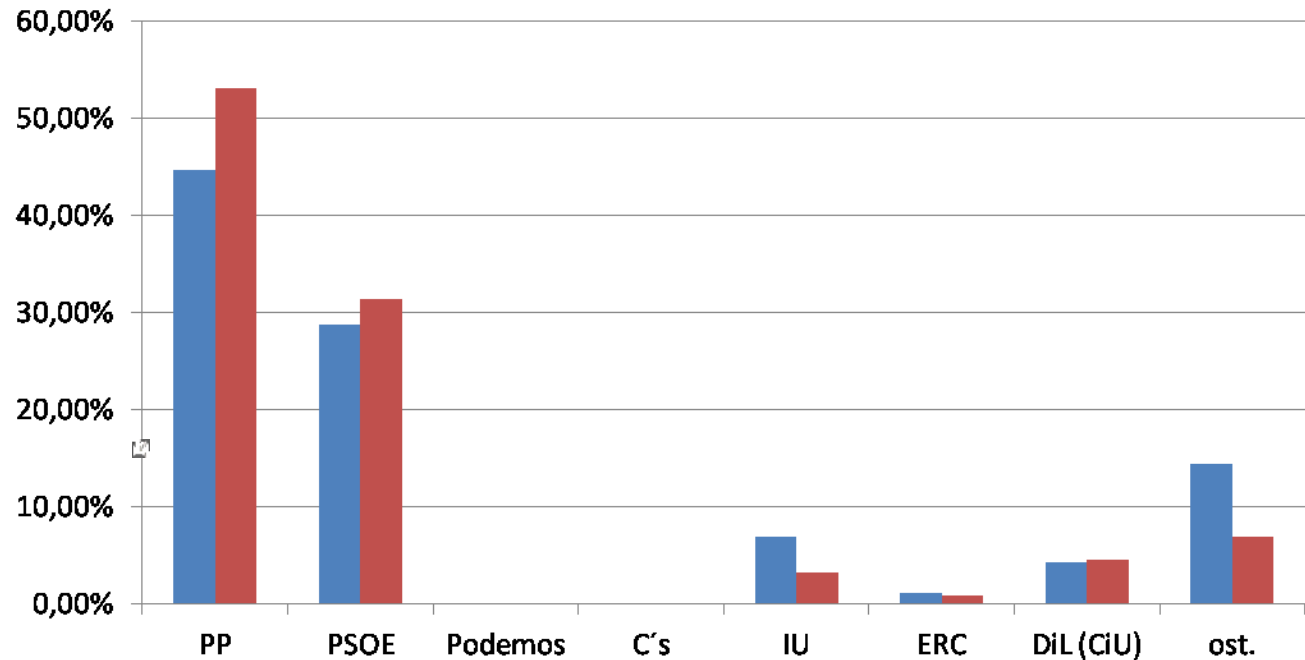
Španělsko - volby do Sněmovny (v % hlasů)

	1977	1979	1982	1986	1989	1993	1996	2000	2004	2008
PSOE	29,3	30,4	48,1	44,1	39,6	38,8	37,6	34,2	42,6	43,9
PP	8,2	6,1	26,4	26	25,8	34,8	38,8	44,5	37,7	39,9
PCE/IU	9,3	10,8	4	4,6	9,1	9,6	10,5	5,5	4,1	3,8
CiU	3,7	2,7	3,7	5	5	4,9	4,6	4,2	3,2	3
ERC	0,8	0,7	0,7	0,4	0,4	0,8	0,7	0,8	2,5	1,2
PNV	1,6	1,7	1,9	1,5	1,2	1,2	1,3	1,5	1,6	1,3
CC	0	0	0,0	0,3	0,3	0,9	0,9	1,1	0,9	0,9
UCD	34,4	34,8	6,8	0	0	0	0	0	0	0
ostatní	9	12,8	8,4	18,4	18,9	9	5,6	8,2	7,4	6

Sněmovna mandáty (v %)

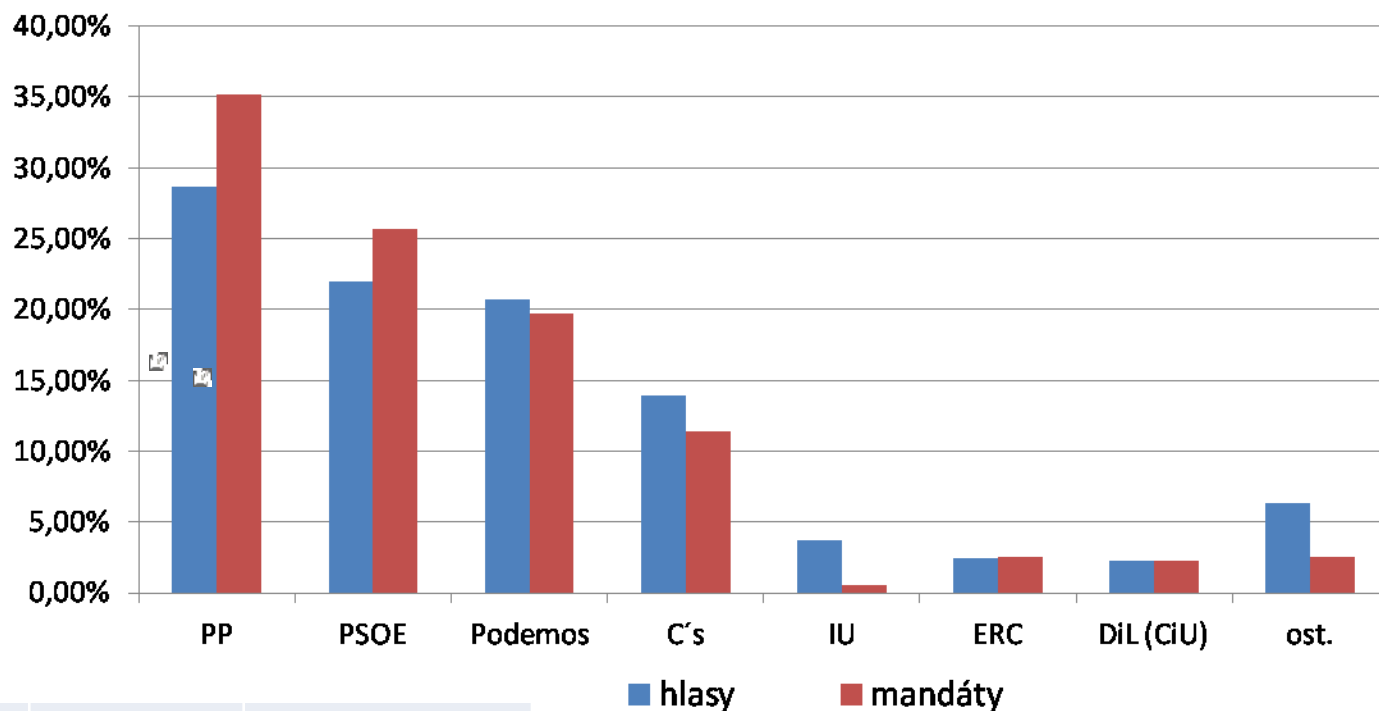
Španělsko - volby do Sněmovny 2011

■ hlasv ■ mandátv

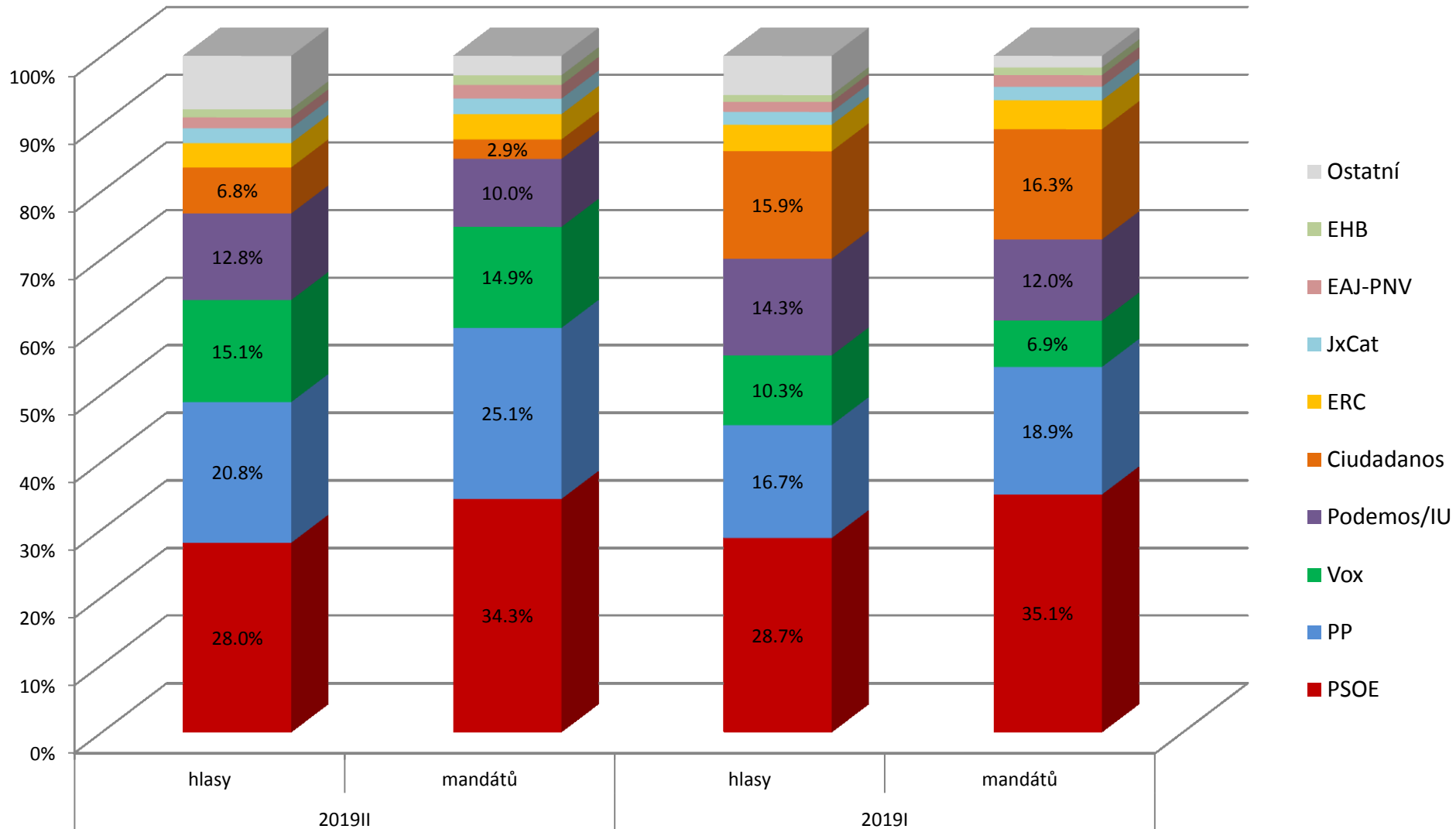
	podíl hlasů	mandáty	podíl mandátů
PP	44,60%	186	53,14%
IU	6,90%	11	3,14%
ERC	1,10%	3	0,86%
DiL (CiU)	4,20%	16	4,57%
ost.	14,40%	24	6,86%

Španělsko - volby do Sněmovny 2015

	podíl hlasů	mandáty	podíl mandátů
PP	28,70%	123	35,14%
PSOE	22,00%	90	25,71%
Podemos	20,70%	69	19,71%
C's	13,90%	40	11,43%
IU	3,70%	2	0,57%
ERC	2,40%	9	2,57%
DiL (CiU)	2,30%	8	2,29%
ost.	6,30%	9	2,57%

Španělsko – volby 2019

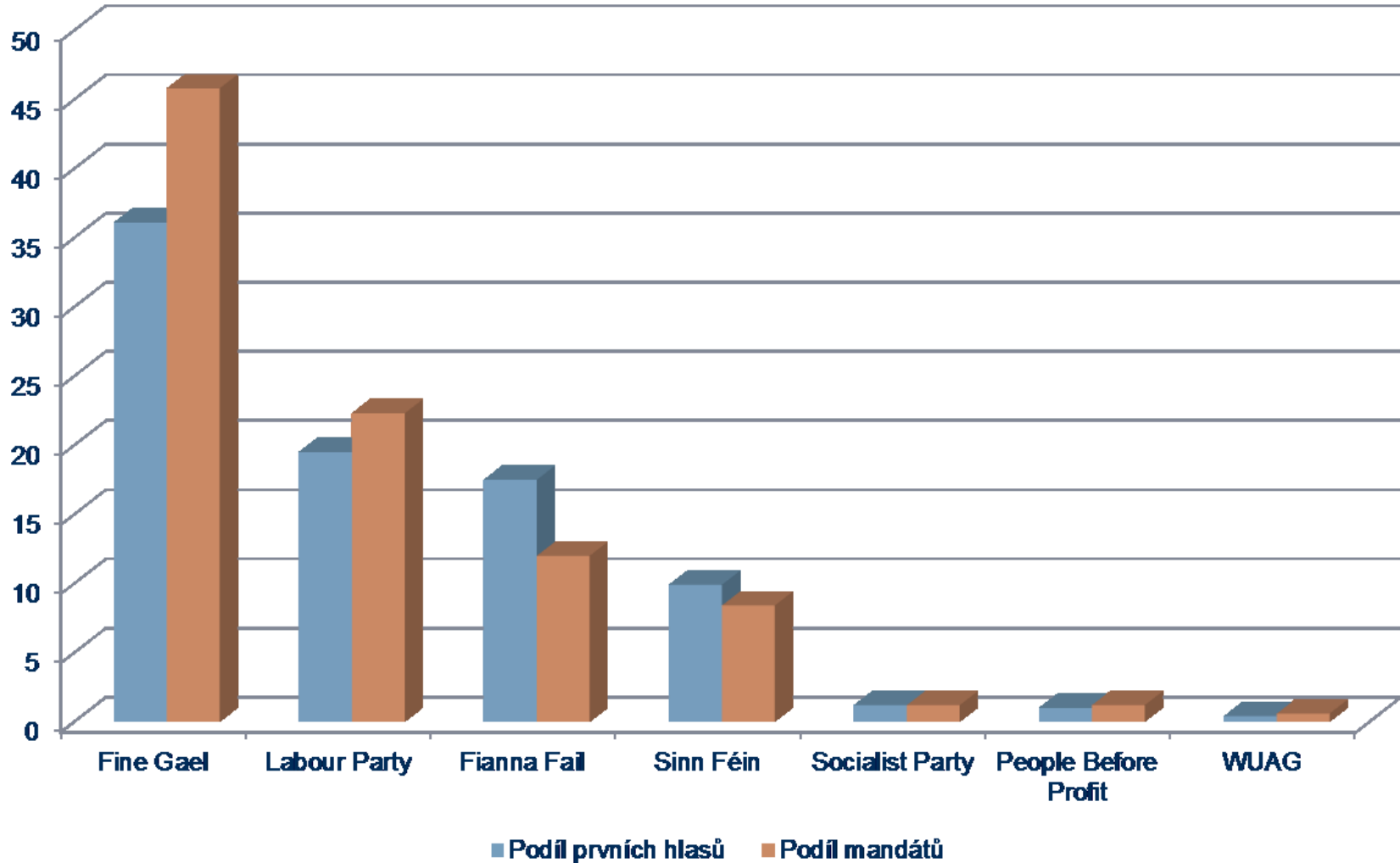
Irsko - jednojmenné přenosné hlasování

- 166 poslanců voleno ve 41 v.o. po 3-5 mandátech
- Strany kandidují buď jednoho nebo více kandidátů - dle své odvahy
- Kandidát je zvolen, když naplní tzv. *Droopovu kvótu*:
$$Q = H / (M + 1) + 1$$
- Volební lístek se jmény kandidátů všech stran – volič sestavuje pořadí podle svých preferencí, a to zapsáním číslice od 1 do x
- Tolik skrutinií, aby byla obsazena všechna křesla – metody shora (přerozdělování dalších hlasů kandidáta, který už byl zvolen) a zdola (pokud nejsou ještě naplněna místa, nastupuje v podstatě australský systém)
- Hlasy jednoho voliče se tak dají používat několikrát, aniž by musel jít znovu k volbám

Irsko - dolní komora - volby 2011

[vysoká škola]

[vysoká škola]

SMÍŠENÉ VOLEBNÍ SYSTEMY

Smíšené volební systémy

- Kombinace proporčních a většinových systémů pro volby do jediné komory
- Každý ze systémů musí být zastoupen aspoň v 5 % mandátů
- Moderní trend při volebních reformách

Typologie smíšených systémů

- Podle *vstupů* - otázka vzájemného nastavení jednotlivých složek
 - Závislá kombinace
 - Nezávislá kombinace
 - Supersmíšený
- Podle *výstupů* - více odráží konkrétní volební výsledky
 - Většinové smíšené systémy
 - Poměrné smíšené systémy
 - Speciální kategorie - Itálie a Maďarsko

Typologie na *vstupu* - vzťah medzi složkami

- **Závislá kombinace**
 - Korekce /kompenzace/ (Itálie, Nový Zéland, Skotsko)
 - Podmíněný systém (Itálie od roku 2006)
- **Nezávislá kombinace**
 - Koexistence (Senát ve Francii)
 - Navrstvení (Litva, Andorra, Arménie, Gruzie, Japonsko, J. Korea, Monako)
 - Fúze (Francie - zastupitelstva nad 3.500 obyvatel)
- **Supersmíšený**
 - Kombinuje prvky závislé i nezávislé kombinace (Maďarsko)

Příklad navrstvení - Litva

- Disproporční účinky + nestabilita
- 2 složky, 2 hlasy
- 141 mandátů
 - 71 v jednomandátových v.o. - absolutní většinový systém: v 1. kole buď absolutní většina nebo aspoň $1/5$ všech voličů v případě, že volební účast není aspoň 40 %; jinak 2 nejúspěšnější z 1. kola do 2.
 - 70 PR, 1 volební obvod, $5/7$ %, Hare + metoda nejvyššího zbytku, 5 preferenčních hlasů

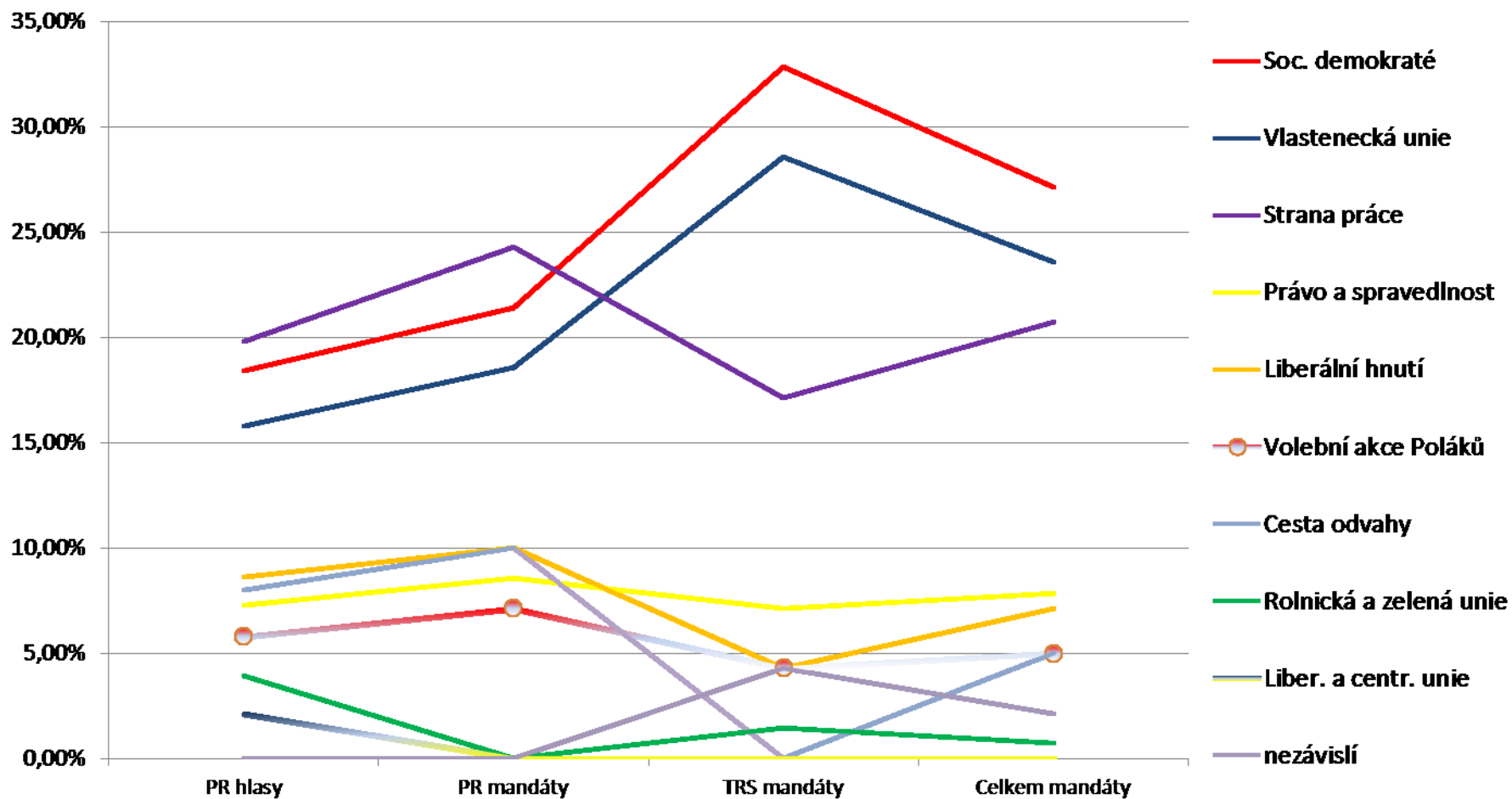

Litva - volby 2012

	proporční část		většinové obvody		celkem		
	podíl hlasů	mandáty	podíl mandátů	mandáty	podíl mandátů	mandáty	podíl mandátů
Soc. demokraté	18,4%	15	21,4%	23	32,9%	38	27,1%
Vlastenecká unie	15,8%	13	18,6%	20	28,6%	33	23,6%
Strana práce	19,8%	17	24,3%	12	17,1%	29	20,7%
Právo a spravedlnost	7,3%	6	8,6%	5	7,1%	11	7,9%
Liberální hnutí	8,6%	7	10,0%	3	4,3%	10	7,1%
Volební akce Poláků	5,8%	5	7,1%	3	4,3%	8	5,0%
Cesta odvahy	8%	7	10,0%	–	0	7	5,0%
Rolnická a zelená unie	3,9%	0	0	1	1,4%	1	0,7%
Liber. a centr. unie	2,1%	0	0	–	–	–	–
nezávislí	–	–	–	3	4,3%	3	2,1%
celkem	100	70	–	70	–	140	–

Litva 2012

Příklad korekce - Itálie (1994-2001)

- Většinový smíšený systém s částečnou kompenzací
 - 2 úrovně, 2 hlasy
 - 630 poslanců
 - 475 poslanců voleny v jednomandátových obvodech FPTP
 - 155 voleno proporčně v 26 volebních obvodech (2-11 mandátů), 4% klauzule, Hareova kvóta + nejvyšší zbytek
- ➔ Výpočet: na úrovni v.o. tzv. efektivní hlasy - součet hlasů odevzdaných pro listinu oproštěný od hlasů pro úspěšné kandidáty ve většinové části navýšený o jeden (hlasy 2. v pořadí + 1)

Příklad podmíněného systému - Itálie od r. 2006 (Sněmovna)

- Poměrný základ + umělý bonus pro vítěznou formaci
- 617 poslanců voleno v 26 vícemandátových volebních obvodech (Hareova kvóta + metoda nejvyšších zbytků)
- Komplex klauzulí
 - Samostatná kandidatura nebo v rámci koalice s méně než 10 % - 4 %
 - V rámci aliance s více než 10 % - aspoň jedna strana s 2 %
 - Strany menšin na úrovni obvodu min. 20 %
 - Mandáty jsou rozděleny stranám, které v rámci aliance získaly aspoň 2 % hlasů (neplatí pro první stranu, jež obdrží méně než 2 %)
- Prémie pro vítěze - 340 mandátů v případě, že již nemá více na základě přepočtu
- 13 poslanců voleno separátně - Valle d'Aosta, voliči žijící v zahraničí - Hare + met. nejvyšších zb.
- Klasifikace je sporná: *poměrný systém s většinovou prémiei versus podmíněný smíšený systém*

Itálie - příklad

[Volby 2012 - Poslanecká sněmovna](#)

Německo - sporný klasifikační případ

- Personalizovaný systém poměrného zastoupení (*mixed member proportional system*)
- Celkem 598 křesel
- Každý volič má 2 hlasy
 - 1.hlas pro volby v jednomandátových volebních obvodech
 - systém relativní většiny
 - 299 jednomandátových obvodů
 - 2.hlas pro stranické kandidátky
 - Druhý hlas je rozhodující – určuje celkový poměr mandátů

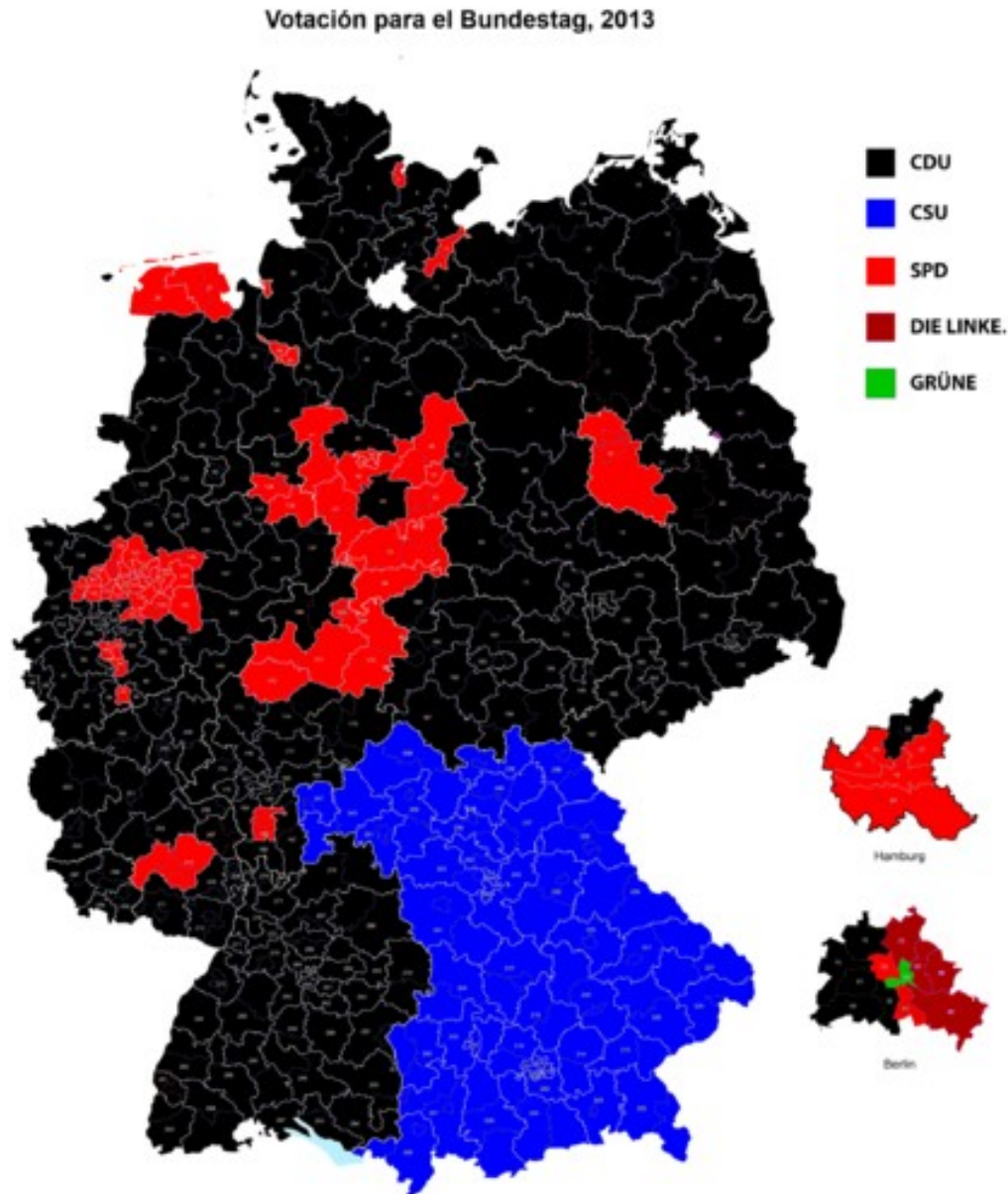
Novinka od roku 2013

Německo - volby v roce 2009

	volební obvody				listina				celkem		
	hlasy	%	Mandáty	+/-	hlasy	%	Mandáty	+/-	mandáty	+/-	%
CDU	13,852,743	32	173	67	11,824,794	27,3	21	-53	194	14	31,2
CSU	3,190,950	7,4	45	1	2,830,210	6,5	0	-2	45	-1	7,2
SPD	12,077,437	27,9	64	-81	9,988,843	23	82	5	146	-76	23,5
FDP	4,075,115	9,4	0	0	6,313,023	14,6	93	32	93	32	15
Linke	4,790,007	11,1	16	13	5,153,884	11,9	60	9	76	22	12,2
Zelení	3,974,803	9,2	1	0	4,641,197	10,1	67	17	68	17	10,9
celkem	43,235,817		299		43,357,542		323	8	622	8	

Německo 2013

Volby ve volebních
obvodech

Německo - volby v roce 2013

	Volební obvody		Kandidátní listiny		celkem	
	hlasy v %	mandáty	hlasy v %	mandáty	mandáty	mandáty v %
CDU	37.2	191	34.1	64	255	40.5
CSU	8.1	45	7.4	11	56	8,9
SPD	29.4	58	25.7	135	193	30,5
Linke	8.2	4	8.6	60	64	10.2
Zelení	7.3	1	8.4	62	63	10.0
FDP	2.4	0	4.8	0	0	0
AfD	1.9	0	4.7	0	0	0

[vysoká škola]

VZTAH VOLEBNÍHO A STRANICKÉHO SYSTÉMU A JEJICH VLIV NA VLÁDNUTÍ - SHRNU TÍ

Vztah volebního a stranického systému

- Odborníci se shodnou na tom, že účinky volebního systému na stranický systém existují, neshodnou se však na intenzitě
- Duvergerův mechanický a psychologický efekt
- Sartoriho pohled na strukturovanost stranického systému a sílu volebního systému
 - strukturovaný stranický systém znamená, že voliči volí strany, ne osobnosti
 - zásadní je i role voličského rozptylu versus voličských bašt (především FPTP)
 - klíčové je nastavení proměnných, které ovlivňují proporčnost volebního systému
- Otázka personalizace voleb pro fungování stranického systému

Stranický systém a vládnutí

- spor reprezentativity a efektivity vládnutí
- koaliční chování – koaliční a „vyděračský“ potenciál
- „přímá volba“ premiéra versus nejistota, kdo získá post ministerského předsedy
- postavení premiéra (a hlavy státu) dle ústavy a dle síly v rámci strany, resp. vládní koalice
- institucionální nastavení
- opozice a alternace u moci

Okruhy ke zkoušce

- Politické strany – jejich vymezení, typy a funkce, vznik a vývoj politických stran.
- Koncept konfliktních linií (příklady zemí, linií a stran). Nové typy politických strana a diskuse o nich.
- Stranické systémy – jejich definice, skladebné prvky a hlavní vysvětlující proměnné.
- Stranické systémy bez svobodné soutěže a se svobodnou soutěží.
- Sartori a stranické systémy. Formát a mechanismus, relevantní strany. Kritika Sartoriho pojetí.
- Většinové volební systémy, jejich dělení a účinky (příklady).
- Poměrné volební systémy, jejich hlavní proměnné a účinky (příklady).
- Smíšené volební systémy a volební inženýrství (příklady).